

MATKAILU- JA RAVITSEMISALAN VEROJALANJÄLKI

**SUUNNITTELU- JA TUTKIMUSPALVELU PEKKA LITH
PROJEKTERING OCH ANALYS PEKKA LITH**

Helsinki 31. elokuuta 2019
Pekka Lith

Raportin laatijan alkusanat

Käsillä olevan raportin tarkoituksena on tarjota Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry:lle mahdollisimman ajankohtaista ja yksityiskohtaista tilastotietoa siitä, kuinka paljon matkailu- ja ravitsemisala tuottaa ja suorittaa kansantaloudessa veroja ja veronluonteisia maksuja. Niistä tärkeimpiä ovat työllistämiseen liittyvät palkkaverot ja sosiaalivakuutusmaksut, arvonlisäverot ja alkoholivero. Lisäksi alan yritykset maksavat yhteisöveroja, kiinteistöveroja ja sähkölaskuissaan energiaveroja. Myös alan elinkeinonharjoittajat maksavat tuloistaan veroja ja suorittavat YEL-maksuja.

Matkailu- ja ravitsemisala rajataan raportissa toimialoihin, jotka ovat majoitus- ja ravitsemistoiminta ja määrätyt vapaa-ajan virkistyspalvelut, kuten huvipuistot, hiihto- ja laskettelukeskukset. Tarkastelun piirissä ovat soveltuvin osin myös matkatoimistot ja muut matkanjärjestäjien palvelut. Matkatoimistoista ja matkajärjestäjien palveluja sekä matkailuun liittyviä vapaa-ajan virkistys- ja elämyspalveluja nimitetään arkikielessä usein ohjelmapalveluiksi. Nämä toimialat on määritelty työ- ja elinkeinoministeriö TEM:in toimialaraporteissa matkailualoiksi.

Raportissa on hyödynnetty Verohallinnon tilastoja yhteisö- ja kiinteistöverotuksen ja alkoholiveron osalta sekä Tilastokeskuksen kansantalouden tilinpitoa arvonlisäveron, palkkaverojen ja sosiaalivakuutusmaksujen arvioinnin osalta. Tilastokeskuksen julkisen talouden tilastoista ja ympäristötilastoista on saatu lisätietoja tuoteveroista. Varsinaisesti raportin on laatinut tutkija Pekka Lith (*Suunnittelu- ja tutkimuspalvelut Pekka Lith*). Helsingin seudun kauppakamarin yhteyshenkilönä on toiminut varatoimitusjohtaja Veli-Matti Aittoniemi ja ekonomisti Ari Peltoniemi.

Sisältö

	sivu
Raportin laatijana alkusanat	2
1 Yhteisövero	4
1.1 Yhteisöverotus ja kuntien jako-osuuksien laskenta	4
1.2 Matkailu- ja ravitsemisalan yhteisöverotus	6
2 Palkansaaajien verokertymä	8
2.1 Matkailu- ja ravitsemisalan palkkasumman kehitys	8
2.2 Tuloverot ja sosiaalivakuutusmaksut	10
3 Yrittäjien ansio- ja pääomaverot	13
3.1 Yritysmuodot	13
3.2 Yrittäjien määrä ja verotus	14
4 Arvonlisävero ja muut tuoteverot	18
4.1 Arvonlisäverotuksen pelisäännöt	18
4.2 Matkailu- ja ravitsemisalan arvonlisävero	20
4.3 Alkoholivero ja muut tuoteverot	26
6 Kiinteistövero	30
6.1 Kiinteistöverotuksen lähtökohdat	30
6.2 Matkailu- ja ravitsemisalan kiinteistövero	32
Yhteenveto	34
Lähteitä	36

1 Yhteisövero

1.1 Yhteisöverotus ja kuntien jako-osuuksien laskenta

Yhteisövero on tulovero, jota maksavat osakeyhtiöt, osuuskunnat sekä määrätyn edellytyksin liikelaitokset, julkisyhteisöt, yhdistykset, muut laitokset, säätiöt ja asunto-osakeyhtiöt.¹ Tosin julkisyhteisöjen ja yleishyödyllisten yhteisöjen yhteisöverovelvollisuus on rajattu koskemaan vain niiden elinkeino- ja kiinteistötuloja. Yhteisöveroa eivät maksa henkilöyhtiöt (avoin ja kommandiittiyhtiö), sillä henkilöyhtiöiden tulos verotetaan yhtiömiesten tulona. Myös ammatin- ja liikkeenharjoittajat suorittavat verot yritystoimintansa tuloksesta omassa verotuksessaan.

Yhteisövero peritään verotettavasta tulosta, joka saadaan vähentämällä veronalaisista tuloista vähennyskelpoiset menot. Suomessa yhteisöverokanta on ollut 20 prosenttia vuodesta 2014 lukien. Verokanta oli 24,5 prosenttia vuosina 2012-13, 26 prosenttia vuosina 2005-11 ja ennen sitä 29 prosenttia. Osakeyhtiöille ja osuuskunnille maksuunpannut yhteisöverot nousivat 1990-luvulla 2000-luvun vaihteeseen saakka, jonka jälkeen ne ovat alentuneet koko ajan. Suomessa yhteisövero oli hieman alle EU-maiden keskiarvon (21,32 %) vuonna 2019.

Yhteisövero on alhainen Irlannissa ja monissa vuoden 2004 jälkeen liittyneissä uusissa jäsenmaissa. Useissa vanhoissa jäsenmaissa, kuten Saksassa, Itävallassa, Ranskassa, Benelux-maissa ja Italiassa yhteisövero on Suomea korkeampi. Pohjoismaissa yhteisöverojen väliset erot ovat pieniä. Kansainvälisen verokilpailun johdosta yhteisöprosentit ovat alentuneet EU-maissa 2000-luvulla ja yhteisöverotuksesta on tulossa vanhanaikainen tapa kerätä verotuloja yhteiskunnalle. Verokilpailusta kertoo se, että Ruotsin ja Ranska ovat alentaneet yhteisöverotusta vuonna 2019.

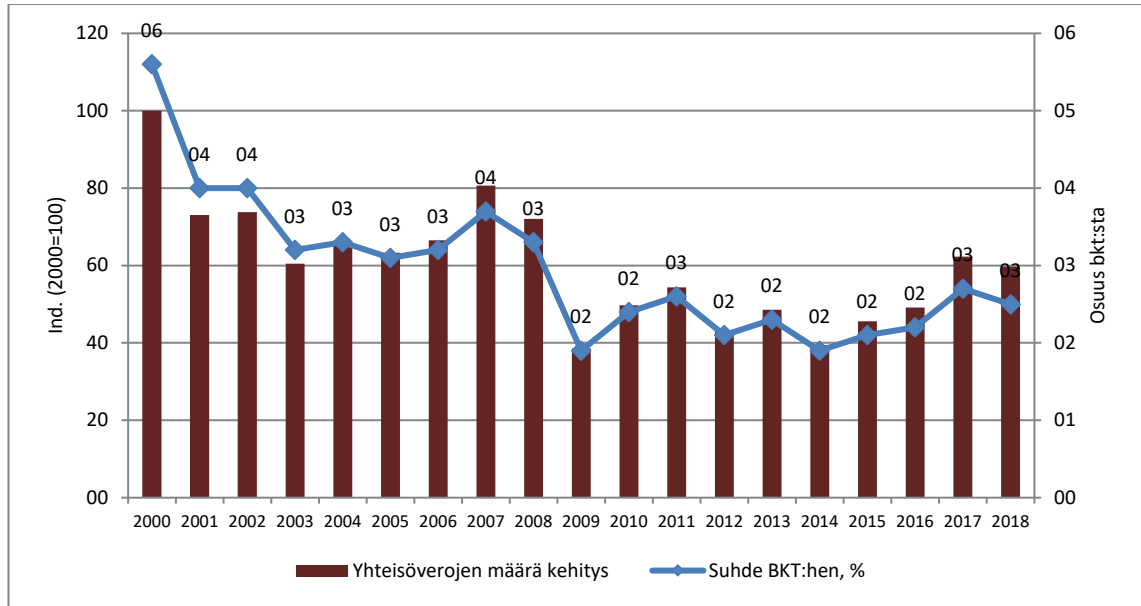
Tilastokeskuksen tilastojen mukaan yhteisöverot olivat Suomessa bruttokansantuote bkt:hen suhteutettuna suurimmillaan vuonna 2000 (5,6 %), josta ne ovat supistuneet noin 2,5 prosenttiin vuonna 2018 (Kuvio 1). Syinä ovat yhteisöprosentin alennukset ja Suomen kansainvälisesti hidas yleinen talouskasvu 2010-luvulla. Euromääräisesti yhteisöveron tuotto oli 5,9 miljardia vuonna 2018. Reaalinen euromääräinen verotuotto oli enää 50 prosenttia vuoden 2000 tasosta. Julkisyhteisöjen saamista kokonaisverotuloista yhteisöverot olivat kuusi prosenttia vuonna 2018.

Asiantuntijoiden mukaan yhteisövero voi hävitä verolajina lopulta kokonaan, koska valtiot kilpailevat veronalennuksilla yrityksistä ja kansainvälisistä sijoituksista. Teoreettisesti yhteisövero voitaisiin pääosin poistaa Suomessa luopumalla yritystuista. Työ- ja elinkeinoministeriö TEM:in mukaan julkiset yritystuet olivat Suomessa noin neljä miljardia euroa vuonna 2017. Summa sisältää yrityksille maksetut avustukset ja lainat, pääomasijoitukset ja verotuet.² Summa kaksinkertaistuu, jos mukaan lasketaan EU-osarahoitteiset tuet tai arvonnäisäveron huojennukset.

¹ Yhteisövero kertyy yhteisöjen ja yhteisötuksien suorittamana tuloverona, enakkona, ennakon täydennysmaksuna ja täydennysverona.

² Summasta verotuet olivat 2,9 miljardia ja suorat tuet 1,1 miljardia euroa (TEM: Virkamiesselvitys yritystuista ja niiden vaikutuksista, julkaisu 22/2017). Tilastokeskuksen mukaan suorat tuet (maksetut lainat, myönnetyt takaukset ja avustukset) olivat kuitenkin 1,56 miljardia euroa vuonna 2017, josta majoitus- ja ravitsemisalalan osuus oli ainoastaan 11,7 miljoonaa euroa eli 0,8 prosenttia.

Kuvio 1 Yhteisöveron määrän kehitys ja osuus bkt:stä 2000-18 (Lähde: Kansantalouden tilinpito, Tilastokeskus)

Taulukko 1 Yhteisöveroprosentti ja yhteisöveron jako-osuudet (valtio, kunnat, seurakunnat) 2004-19 (Lähde: Veronmaksajain Keskusliitto).

Vuosi	Veroprosentti, %	Valtion jako-osuus, %	Kuntien jako-osuus, %	Seurakuntien jako-osuus, %
2004	29,0	78,45	19,75	1,80
2005	26,0	76,17	22,03	1,80
2006	26,0	76,17	22,03	1,80
2007	26,0	76,22	22,03	1,75
2008	26,0	76,22	33,03	1,75
2009	26,0	65,42	32,03	2,55
2010	26,0	65,46	31,99	2,55
2011	26,0	65,46	31,99	2,55
2012	24,5	69,36	28,34	2,30
2013	24,5	68,18	29,49	2,35
2014	20,0	61,63	35,56	2,81
2015	20,0	60,35	36,87	2,78
2016	20,0	69,08	30,92	-
2017	20,0	69,66	30,34	-
2018	20,0	68,65	31,35	-
2019	20,0	68,70	31,30	-

Kuntien jako-osuudet

Yhteisöverot on jaettu vuodesta 2016 lukien vain **valtiolle ja kunnille**. Vuoteen 2015 saakka myös seurakunnat saivat osansa yhteisöveron tuotosta.³ Vuonna 2015 osuus oli 2,71 prosenttia eli 124 miljoonaa euroa. Vuodesta 2016 lukien Suomen evankelis-luterilainen kirkko on saanut yhteisöveron sijasta lakisääteistä, **indeksiin sidottu valti-onapua** yhteiskunnallisten tehtävien hoidosta, kuten hautausmaiden ja rakennusten yl-

³ Yritykset maksoivat kirkolle veroa Suomessa jo keskiajalta saakka. Niillä sahat, vuorikaivokset ja tehtaat osallistuivat paikallisseurakunnan papin palkkaukseen. Kirkollisveroa yritykset maksoivat vuoteen 1993 saakka. Vuosina 1994-2015 kirkollisveron tilalla oli osuus yhteisöveron tuotosta.

läpidosta. Evankelisluterilaisen kirkon valtionapu ja Suomen ortodoksinen kirkkokunta saama valtioapu on yhteensä noin 200 miljoonaa euroa.

Valtion ja kuntien jako-osuudet (ryhmäjako-osuudet) yhteisöveron tuotosta perustuvat *verotilityslakiin (532/1998)*. Ensimmäisessä vaiheessa määritellään, kuinka yhteisöverotuotto jaetaan valtion ja kuntien kesken. Vuonna 2019 valtion osuus oli 68,70 prosenttia ja kuntien 31,30 prosenttia. Kuntien jako-osuus on ollut 2010-luvulla suurempi kuin edellisellä vuosikymmenellä, joskin kuntien osuus on alentunut vuodesta 2015 lukien. Seuraavaksi kunnille jäävä yhteisöveron tuotto jaetaan kuntien kesken. Jako-osuus muodostuu **yritystoimintaerän** ja **metsäerän** summasta.⁴

Metsäerän laskenta on pohjautunut hakkuumääristä ja kantohinnoista laskettuun arvioon metsänomistajien saamista puun myyntituloista. Arvion tekevät metsäkeskukset. Metsäkeskuksen bruttokantorahatulot jaetaan suhteessa eri kuntien metsämaapinta-aloihin. Luonnonsuojelualueita ei lasketa mukaan metsäpinta-aloihin.⁵ Verohallinnon verotilitysoppaan mukaan yritystalouden (osakeyhtiöt, yms.) yhteisöverojen, eli yritystoimintaerän⁶ kunta-osuudet kohdistetaan yksittäisille kunnille sen sijaan yritystoimipaikkojen työllisyysosuuksien pohjalta seuraavasti:

- a) *Jos yhteisöllä on Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterin mukaan toimipaikka vain yhdessä kunnassa, yhteisön vero luetaan kyseisen kunnan yritystoimintaerän laskentaerään,*
- b) *Jos yhteisöllä on toimipaikkoja useassa kunnassa, yhteisön vero luetaan toimipaikkakuntien yritystoimintaerän laskentaerään toimipaikkojen kunnittaisten henkilöstömäärien suhteessa,*
- c) *Konserniverotuksesta annetun lain mukaisessa konsernisuhteessa olevien yhteisöjen verot lasketaan yhteen ja luetaan konsernin toimipaikkakuntien yritystoimintaerän laskentaerään toimipaikkojen kunnittaisten henkilöstömäärien suhteessa, jos konserni on yksikuntainen, kohdistus tehdään kuten kohdassa a)*

1.2 Matkailu- ja ravitsemisalalan yhteisövero

Matkailu- ja ravitsemisalalan yhteisövero oli verohallinnon tilastojen mukaan 73 miljoonaa euroa vuonna 2017, mikä oli 1,3 yhteisöveron tuotosta (5,6 mrd. euroa) koko maassa. Nimellinen verotuotto kasvoi 72,8 prosenttia vuosina 2014-17. Kasvu oli nopeinta hotellitoiminnassa, lomakylä- ja retkeilymajatoiminnassa sekä pienimuotoisessa muussa majoitustoiminnassa (maatilamatkailu, lomamökkivuokraus). Yhteisövero on kaksinkertaistunut myös huvipuistojen, hiihto- ja laskettelukeskusten sekä matkanjärjestäjien (matkatoimistot yms.) palvelussa.

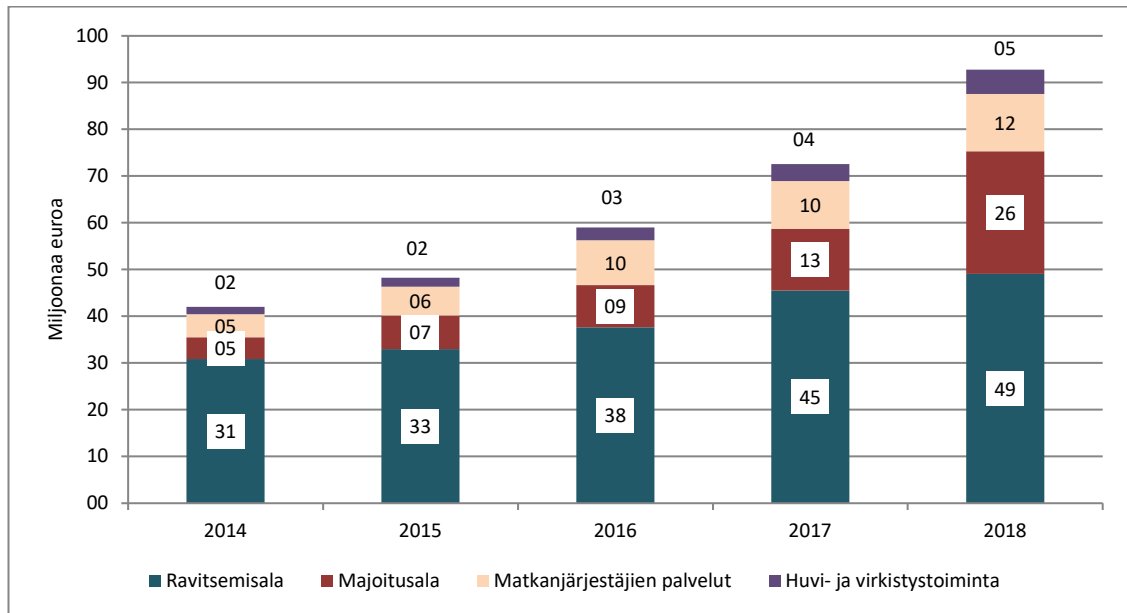
⁴ Käytännössä kuntakohtainen jako-osuus määräytyy kahden viimeksi valmistuneen verovuoden keskiarvon pohjalta. Siten esimerkiksi yksittäinen kunta hyötyy yhteisöveroaan vuonna 2017 kasvattaneista yrityksistä saamalla suuremman jako-osuuden vuosina 2019-20.

⁵ Luonnonsuojelualueilta kertymättä jääneet puunmyyntitulot arvioidaan erikseen ja lisätään metsäerään.

⁶ Käytännössä yritystoimintaerä perustuu valmistuneen verotuksen tietoihin ja kuntakohtainen jakopohja perustuu Verohallinnon Tilastokeskuksen yritysrekisterissä teettämiin laskelmiin, mutta Tilastokeskus ei luovuta laskelmia ulkopuolisille tahoille. Sen sijaan Verohallinto julkaisee kuntakohtaisesti yritysten maksamien yhteisöverojen kokonaismäärän veronsaajien palveluja koskevilla verkkosivuillaan. Ne eivät sisällä toimialakohtaisia tietoja kuten tietoja matkailu- ja ravitsemisalalta, koska yrityksen toimiala ei ole yhteisöveron jako-osuuksien laskennassa tärkeää.

Ravitsemisalalla verotuottojen kehitys oli hitaampaa, joskin ravitsemisala muodosti 63 prosenttia koko matkailu- ja ravitsemisalan verotuotosta. Yksinomaan anniskeluravintoloiden osuus oli yli 50 prosenttia. Verovelvollista kohden laskettuna yhteisöveron tuotto oli keskimäärin 16 500 euroa (keskiarvo). Summa oli suurin lomakylä- ja retkeilymajoitinnassa. Verohallinnon ennakkollisten vuotta 2018 koskien tilastojen mukaan yhteisöveron tuotto on kohonnut yli 90 miljoonaa euroa. Kasvu on jatkunut voimakkaana myös vuonna 2019 etenkin majoitusosalalla.

Kuvio 2 Matkailu- ja ravitsemisalan yhteisöveron tuotto 2014-18, miljoonaa euroa (Lähde: Verohallinnon tilastot).

Taulukko 2 Matkailu- ja ravitsemisalan yhteisöveron tuotto toimialoittain 2017, miljoonaa euroa (Lähde: Verohallinnon tilastot).

	Yhteisövero 2017, 1000 euroa	Osuus verotuotosta, %	Verotuoton arvon muutos, 2014-17, %
<i>Majoitustoiminta</i>	13239	18,2	180,6
Hotellit ja vastaavat majoitusliikkeet	8092	11,2	179,7
Lomakylät, retkeilymajat yms.	3187	4,4	200,6
Leirintäalueet, yms.	363	0,5	51,4
Muu majoitustoiminta	1598	2,2	203,8
<i>Ravitsemistoiminta</i>	45477	62,7	47,5
Ravintolat ja vastaava toiminta	36628	50,5	56,9
Ateriapalvelut ja muu vastaava toiminta	6123	8,4	24,1
Baarit ja kahvilat	2726	3,8	7,1
<i>Matkatoimistot ja matkanjärjestäjät</i>	10201	14,1	107,8
Matkatoimistot	5187	7,1	81,5
Varauspalvelut, matkaoppaat	5015	6,9	144,3
<i>Virkistys- ja vapaa-ajan palvelut⁷</i>	3638	5,0	134,9
Yhteensä	72556	100,0	72,8

⁷ Huvipuistot, hiihto- ja laskettelukeskukset.

2 Palkansaajien verokertymä

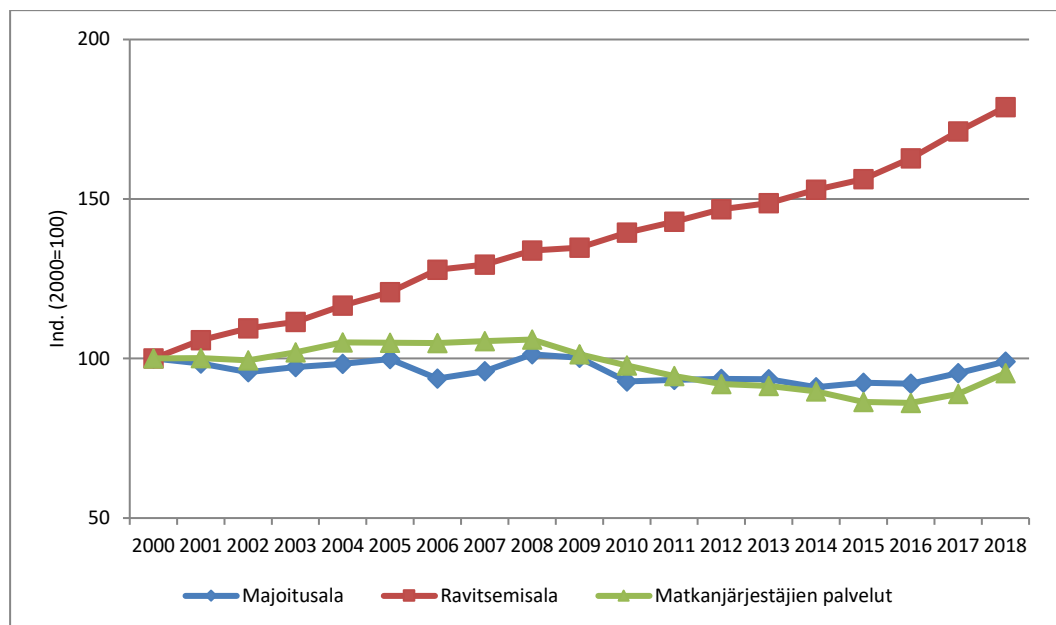
2.1 Matkailu- ja ravitsemisalalan palkkasumma

Tilastokeskuksen kansantalouden tilinpidon mukaan **matkailu- ja ravitsemisala** maksoi palkkoja 2,30 miljardilla eurolla vuonna 2018.⁸ Summa sisältää *majoitus- ja ravitsemisalalla* (Nace I) ja *matkajärjestäjien palveluissa* (Nace 79) maksetut palkat. Tarkastelun ulkopuolelle on jäänyt matkailualoihin rinnastettavat vapaa-ajan virkistys- ja liikuntapalvelut, kuten huvipuistot, hiihto- ja laskettelukeskukset. Valtaosa (98 %) toimialan palkkasummasta on syntynyt yritystoiminnassa. Julkisyhteisöjen luettavien talousyksiköiden palkkasumma oli 56 miljoonaa euroa.

Palkkasummasta majoitusalan osuus oli 18 prosenttia (406 milj. euroa), ravitsemisalalla 76 prosenttia (1 752 milj. euroa) ja matkanjärjestäjien palvelujen kuusi prosenttia (140 milj. euroa). 2000-luvulla toteutunut kehitys osoittaa, että toimialaryhmän palkkasumma on lisääntynyt määrällisesti 50 prosenttia. Tosin kasvua on tapahtunut vain ravitsemisalalla. Majoitusalan ja matkanjärjestäjien toimialoilla palkkasumma on pienentynyt määrällisesti, joskin vuosien 2014-15 jälkeinen kehitys osoittaa, että palkkasumma olisi lähtenyt kasvuun myös näillä toimialoilla (Kuvio 3).

Palkkasumman kehitys on seurannut luonnollisesti työllisyyden kehitys asianomaisilla toimialoilla. Kansantalouden tilinpidon tilastojen mukaan *majoitusalan* palkansaajien määrä pieneni vuosina 2009-14 taloudellisen taantuman ja osin teknologian (digitalisointi) kehityksen vuoksi. *Matkajärjestäjien palveluissa* toimintojen digitalisoinnin merkitys on vielä suurempaa kuin majoitusosalalla. Työllisyys on noussut selvästi vain *ravitsemisalalla*. Lisäksi palkkojen reaalin kasvu on ollut ravitsemisalalla suurempaa kuin työllisten nappiluvun kasvu vuosina 2000-18.

Kuvio 3 *Matkailu- ja ravitsemisalalan palkkasumma määrällinen kehitys 2000-18, ind. (2000=100) (Lähde: Kansantalouden tilinpito, Tilastokeskus).*

⁸ Palkkasumma oli 2,18 miljardia euroa vuonna 2017. Siitä majoitusala oli 387 miljoonaa, ravitsemisala 1 659 miljoonaa ja matkanjärjestäjien palvelut 129 miljoonaa euroa.

Palkkasumma yritystilastojen mukaan

Matkailu- ja ravitsemisalalan palkkasumman kehitystä voidaan seurata vaihtoehtoisesti Tilastokeskuksen yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilastojen pohjalta tilastovuoteen 2017 saakka. Vuonna 2017 alan yritysten maksamat palkat olivat yhteensä 1,96 miljardia euroa, mistä majoitusalan osuus 16 prosenttia (301 milj. euroa), ravitsemisalalan 66 prosenttia (1 302 milj. euroa), matkajärjestäjien palvelut kuusi prosenttia (125 milj. euroa) ja vapaa-ajan virkistyspalvelujen 12 prosenttia (224 milj. euroa). Vuosina 2013-17 palkkojen määrällinen kasvu oli noin 15 prosenttia (Taulukko 3).

Palkkojen nousu oli suurinta virkistys- ja vapaa-ajan palveluissa. Myös ravitsemisalalan palkat kasvoivat keskimääräistä enemmän. Sama koskee pienimuotoista majoitustoimintaa, kuten leirintäalueita, maatilamatkailua ja lomakylätoimintaa. Matkatoimistoala oli ainoa alatoimiala, jossa palkkasumma pieneni vuosina 2013-17. Tilastokeskuksen palkkasummakuvaajiin perustuvat ennakkotiedot tosin osoittavat, että palkat nousivat matkajärjestäjien palveluissa 8,1 prosenttia vuonna 2018. Majoitusosalalla palkat nousivat 4,3 prosenttia ja ravitsemisalalla 6,3 prosenttia.

Taulukko 3 Yritysten palkkasumma matkailu- ja ravitsemisalalla vuonna 2017 (Lähde: Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto, Tilastokeskus).

	Palkkasumma 2017, milj. euroa	Määrän kasvu 2013-17, %	Osuus palkkasummasta, %	Arvioidut palkat 2018, milj. euroa
<i>Majoitustoiminta</i>	301,9	6,4	15,5	314,9
Hotellit ja vastaavat majoitusliikkeet	271,9	4,4	13,9	
Lomakylät, retkeilymajat yms.	10,7	14,6	0,6	
Leirintäalueet, yms.	7,5	44,1	0,4	
Muu majoitustoiminta	11,9	34,0	0,6	
<i>Ravitsemistoiminta</i>	1302,2	16,9	66,4	1384,2
Ravintolat ja vastaava toiminta	936,2	17,9	47,8	
Ateriapalvelut yms. toiminta	294,0	15,8	15,0	
Baarit ja kahvilat	72,1	10,1	3,7	
<i>Matkatoimistot ja matkajärjestäjät</i>	124,8	-2,2	6,4	134,9
Matkatoimistot	72,7	-15,2	3,7	
Varauspalvelut, matkaoppaat	52,1	24,3	2,7	
<i>Virkistys- ja vapaa-ajan palvelut</i>	223,8	24,8	11,8	
Esittävät taiteet	18,2	9,8	0,9	
Esittävää taidetta palveleva toiminta	42,1	39,9	2,2	
Museot	2,3	53,0	0,1	
Kasvitieteelliset puutarhat, yms.	3,4	36,8	0,2	
Urheilulaitosten toiminta	78,3	2,7	4,0	
Huvi- ja teemapuistot	41,2	112,2	2,1	
Muun huvi- ja virkistystoiminta	38,4	16,1	2,0	
Kylpylaitokset, saunat yms.	6,9	16,7	0,4	
Yhteensä	1959,7	14,2	100,0	

Yritystilastojen mukaan laskettu matkailu- ja ravitsemisalalan palkkasumma oli (1,73 mrd. euroa ilman virkistys- ja vapaa-ajan palveluja⁹) oli noin 319 miljoonaa euroa pie-

⁹ Virkistys- ja vapaa-ajan palvelujen palkkasumma oli 224 miljoonaa euroa vuonna 2017. Summa on vähennetty, sillä toimialaryhmä palkkasummia ei lasketa tällä tarkkuustasolla kansantalouden tilinpidossa.

nempi kuin kansantalouden tilinpidon mukaan (2,12 mrd. euroa pl. julkisyhteisöt¹⁰) vuonna 2017. Vuonna 2018 laskennallinen ero oli 408 miljoonaa euroa. Erot johtuvat pääasiassa siitä, että kansantalouden tilinpidon tuotantotileillä lähtökohtana ovat toimialayksiköt, jotka vastaavat yritystilastoissa lähinnä *toimipaikkoja*. Sen sijaan yritystilastoissa palkat julkaistaan *vain yritystasolla*.

Yritystasolla palkkasumma on pienempi kuin se olisi toimipaikkatasolla laskettaessa, sillä matkailu- ja ravitsemistoimintaa harjoitetaan monialaisissa ja monitoimipaikkaisissa yrityksissä, joiden päätoimiala on muu kuin matkailu- ja ravitsemisala. Tämä näkyy myös liikevaihdossa. Majoitusalan yritysten liikevaihto olikin 192 miljoonaa euroa (-10,4 %) pienempi saman toimialan toimipaikkojen liikevaihto vuonna 2017. Ravitsemistoiminnassa vastaava ero oli 434 miljoonaa euroa (-7,5 %), mutta matkanjärjestäjien palveluissa erotus oli vain 10 miljoonaa euroa (-0,6 %).

2.2 Tuloverot ja sosiaalivakuutusmaksut

Matkailu- ja ravitsemisalalan generoimat palkkaverot olivat Suomessa arviolta 552 miljoonaa euroa vuonna 2017. Siitä majoitusalan osuus oli 99 miljoonaa, ravitsemisalalan 365 miljoonaa, matkanjärjestäjien palvelujen 35 miljoonaa ja muiden vapaa-ajan virkistyspalvelujen 53 miljoonaa euroa. Laskelmien lähtökohtana ovat *kansantalouden tilinpidon mukaiset palkkasummat* yritystoiminnassa majoitusosalalla, ravitsemisalalla ja matkanjärjestäjien palveluissa sekä *yritystilastojen* mukaan arvioidut vuosipalkat matkailuun liittyvissä virkistys- ja vapaa-ajan palveluissa.

Keskimääräiset veroprosentit on arvioitu Tilastokeskuksen yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilastojen mukaisten kokopäiväisten ”palkansaaajien” keskimääräisten vuosipalkkojen ja Veronmaksajien Keskusliiton palkansaaajien *tuloverolaskurin* pohjalta. Tuloverolaskurin ilmoittama tuloveroaste kuvaa ansiotuloista perittävää keskimääräistä verotaso kullakin tulotasolla. Palkansaaajan tuloverolaskuri sisältää implisiittisesti kaikki palkansaaajan ansiotuloista perittävät verot ja veronluonteiset sosiaalivakuutusmaksut kansainvälisten tilastosuositusten mukaisesti.¹¹

Käytännössä laskelmien pohjana on, että Tilastokeskuksen yritystilastojen mukaan vuotuinen palkkasumma oli henkilöstöä¹² kohden laskettuna majoitusosalalla 32 000 euroa, ravitsemisalalla 26 100 euroa, matkanjärjestäjien palvelussa 34 800 euroa ja muissa virkistys- ja vapaa-ajan palveluissa 28 100 euroa. Vastaavasti tuloveroprosentit olivat edellä mainituilla vuosituloilla majoitusosalalla noin 26 prosenttia, ravitsemisalalla 22 prosenttia, matkanjärjestäjien palvelussa 27 prosenttia ja muissa virkistys- ja vapaa-ajan palveluissa 23 prosenttia vuonna 2017.

Sosiaalivakuutusmaksut

Matkailu- ja ravitsemisalalan yritykset generoivat tuloverojen yhteiskunnalle veronluonteisia **eläkevakuutusmaksuja** sekä muita sosiaalivakuutusmaksuja työllistäessään palkansaajista. Muita sosiaalivakuutusmaksuja ovat työnantajan sairausvakuutusmaksu (entinen sotu-maksu) sekä työttömyys-, ryhmähenki- ja tapaturmavakuutusmaksut. So-

¹⁰ Julkisyhteisöjen palkkasumma oli ravitsemistoiminnassa (Nace:t 55) 55 miljoonaa euroa vuonna 2017.

¹¹ Palkansaaajan tuloverolaskurin tuloveroprosenteissa on otettu huomioon valtion tulovero, keskimääräinen kunnallisvero ja kirkollisvero, yle-vero, palkansaaajan TyEL-maksu, työttömyysvakuutusmaksu, sairausvakuutuksen sairaanhoito- ja päivärahamaksu ja verottajan viran puolesta automaattisesti tekemät vähennykset.

¹² Henkilöstö sisältää palkansaajat ja yrittäjät.

siaalivakuutusmaksujen rahoittamiseen osallistuvat työnantajat ja työntekijät. Vakuutus-ten järjestäminen on työnantajan tehtävänä, joka perii palkanmaksun yhteydessä myös työntekijöiden osuuden maksuista.

Vuonna 2017 palkatun työntekijän eläkevakuutusmaksu oli keskimäärin noin 25,1 prosenttia palkkasummasta, josta työntekijän osuus oli noin 6,15 prosenttiyksikköä.¹³ Työnantajan sairausvakuutusmaksu oli 1,08 prosenttia, työtapaturmavakuutusmaksu 0,8 prosenttia ja ryhmähenkivakuutusmaksu 0,07 prosenttia palkkasummasta vuonna 2017. Työnantajan työttömyysvakuutusmaksu oli 2 059 500 euroon saakka 0,8 prosenttia ja tämän summan ylittävältä osalta 3,3 prosenttia palkkasummasta vuonna 2017. Työntekijän osuus oli 1,6 prosenttia.

Sosiaalivakuutusmaksuja matkailu- ja ravitsemisalalan yritykset tuottivat yhteiskunnalle arviolta 693 miljoonalla eurolla vuonna 2017. Summasta eläkevakuutusmaksut olivat 589 miljoonaa euroa¹⁴ ja muut sosiaalivakuutusmaksut 104 miljoonaa euroa. Kansantalouden tilinpidon palkkasummista johdetut *eläkevakuutusmaksut* olivat 219 miljoonaa euroa suuremmat majoitus- ja ravitsemisalalla sekä matkanjärjestäjien palveluissa (Nace:t 55, 56 ja 79) kuin sopimustyönantajien suorittamat eläkevakuutusmaksut Eläketurvakeskus ETK:n tilastojen mukaan (Taulukko 4).

Tilastolliset erot johtuvat pääasiassa siitä, että ETK:n luvuissa ei ole toimialoittain eriteltyjä tilastoja tilapäisten työnantajien suorittamistaan TyEL-maksuista, minkä lisäksi tilastointi on suoritettu yrityksen päätoimialan mukaan.¹⁵ Kaiken kaikkiaan matkailu- ja ravitsemisyrietykset maksoivat palkkaveroja ja palkkasidonnaisia lakisääteisiä sosiaalivakuutusmaksuja noin 1 245 miljoonaa euroa vuonna 2017, mistä ravitsemisalalan (Nace 56) osuus oli 68 prosenttia. Majoitusalan, matkanjärjestäjien palvelujen ja virkistys- ja vapaa-ajan palvelujen osuus oli 32 prosenttia.

Taulukko 4 Sopimustyönantajien maksamat eläkevakuutusmaksut matkailu- ja ravitsemisalalla (Nace:t 55,56 ja 79), miljoonaa euroa (Lähde: ETK:n tilastot).

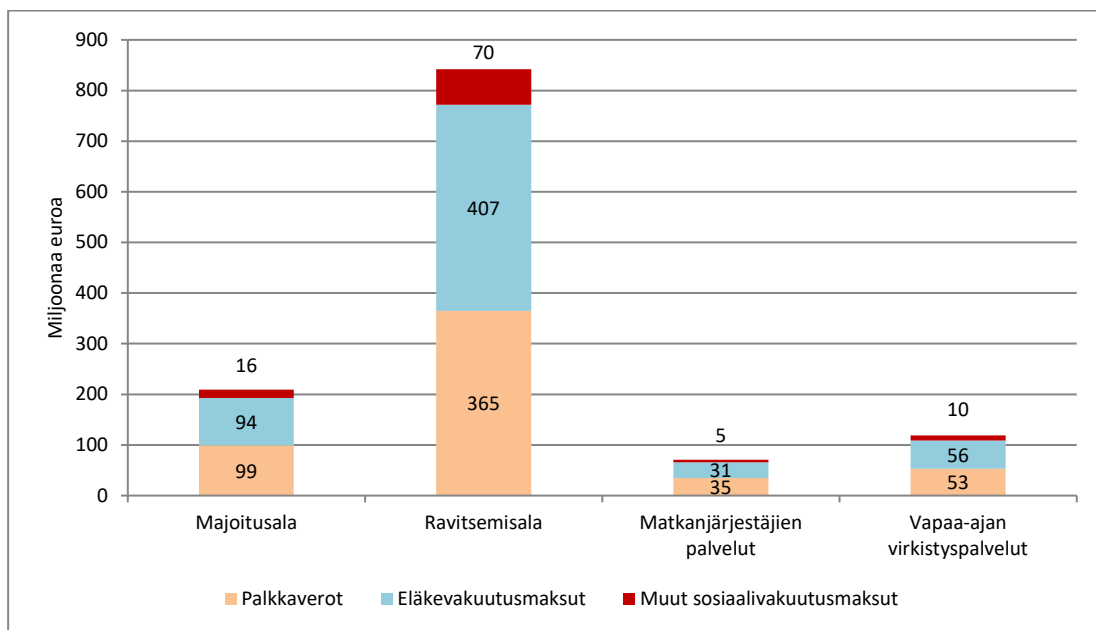
	Majoitus- ala, milj. euroa	Ravitse- misala, milj. euroa	Matkanjärjes- täjien palvelut, milj. euroa	Yhteensä, milj. eu- roa
2010	57,5	189,4	24,7	271,5
2011	59,7	205,5	25,1	290,3
2012	63,6	222,8	25,8	312,3
2013	62,3	229,4	26,0	317,7
2014	63,6	239,9	25,4	328,9
2015	64,6	243,0	25,2	332,8
2016	66,1	254,7	25,1	345,8
2017	70,0	273,4	26,0	369,5
<i>Määrän muutos 2010-17, %</i>	<i>10,7</i>	<i>31,2</i>	<i>-4,2</i>	<i>23,6</i>

¹³ 17-52 –vuotiaat ja 63-68 –vuotiaat. 53-62 –vuotiailla maksu oli 7,65 prosenttiyksikköä.

¹⁴ Eläkevakuutusmaksuja koskevissa laskelmissa on käytetty ETK:n tilastojen mukaisia toimialakohtaisia TyEL-maksuprosentteja, jotka olivat matkailu- ja ravitsemispalveluissa keskimäärin 24,40 prosenttia vuonna 2017.

¹⁵ Tämän tarkoittaa sitä, että tilastojen katveeseen jäävät ne matkailu- ja ravitsemistoimintaa harjoittavat yritykset, joilla on jokin muu päätoimiala, kuten kauppa tai huoltamatoiminta.

Kuvio 4 *Matkailu- ja ravitsemisalan yritysten maksamat palkkaverot ja sosiaalivakuutusmaksut päätoimialoittain vuonna 2017 (Lähde: Kansantalouden tilinpitoa ja yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto, Tilastokeskus; Suunnittelu- ja tutkimuspalvelut Pekka Lith).*

3 Yrittäjien ansio- ja pääomaverot

3.1 Yritysmuodot

Kolmannes ravitsemispalvelussa (Nace 56) toimivista yrityksistä oli Tilastokeskuksen yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilastojen mukaan yritysmuodoltaan ”luonnollisia henkilöitä”, joilla tarkoitetaan **elinkeinoharjoittajia** (ammatin- ja liikkeenharjoittajia¹⁶) Puhkielessä elinkeinoharjoittajia kutsutaan toiminimiyrittäjiksi tai yritysmuotoa pelkääjän toiminimeksi.¹⁷ Yritysmuotona toiminimi on helppo tapa aloittaa liiketoiminta, sillä yritysmuoto ei edellytä erityisiä perustamistoimia eikä toimielimiä. Yksityinen toiminimi on myös helppo lopettaa.

Majoitusala (Nace 55) toiminimiä oli neljännes kaikista yrityksistä ja matkanjärjestäjien palvelussa (Nace 79) vajaa 30 prosenttia. Vuodesta 2013 lukien toiminimien osuus on pienentynyt etenkin ravitsemisalalla. Suuresta määrästä huolimatta yksityisten toiminimien (elinkeinoharjoittajat) osuudet ravitsemisalan työllisyydestä ja henkilöstöstä olivat vain 8-9 prosenttia vuonna 2017. Vastaavasti majoitusala osuudet olivat 2-3 prosenttia ja matkanjärjestäjien palvelussa 2-4 prosenttia. Toiminimien työllisyys- ja liikevaihto-osuudet ovat myös supistuneet vuodesta 2013 lukien.

Taulukko 5 Yksityisten elinkeinoharjoittajien, henkilöyhtiöiden ja osakeyhtiöiden määrä majoitus- ja ravitsemispalvelussa sekä matkanjärjestäjien palvelussa 2013-17, lkm (Lähde: Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto, Tilastokeskus).

	2013	2014	2015	2016	2017
Toiminimet:					
- Majoitusala	455	460	441	491	471
- Ravitsemisala	3635	3495	3434	3408	3317
- Matkanjärjestäjät yms.	430	450	436	434	431
Henkilöyhtiöt:					
- Majoitusala	204	207	200	203	185
- Ravitsemisala	1495	1423	1374	1317	11234
- Matkanjärjestäjät yms.	139	112	104	102	96
Osakeyhtiöt					
- Majoitusala	1093	1097	1145	1194	1218
- Ravitsemisala	4741	4885	5064	5304	5500
- Matkanjärjestäjät yms.	880	866	881	857	883
Muut yritysmuodot					
- Majoitusala	84	72	78	79	86
- Ravitsemisala	60	48	45	46	48
- Matkanjärjestäjät yms.	19	16	17	20	22

¹⁶ *Ammatin- ja liikkeenharjoittajat* ovat nykyään lähinnä verohallinnon käyttämiä nimityksiä erityyppisistä elinkeinoharjoittajista. Molempiin ryhmiin kuuluvat ovat voineet pitää yhdenkertaista kirjanpitoa vuodesta 2016 lukien, mutta liikkeenharjoittajien on edelleen oikaistava kirjanpito suoriteperusteiseksi verotusta varten. Liikkeenharjoittajiksi on kutsuttu perinteisesti niitä yrittäjiä, jotka harjoittavat elinkeinotoimintaa kiinteästä toimipaikasta käsin (kauppaliike). Heillä myös toimintaa sitoutunut pääoma voi olla suurempaa kuin ammatinharjoittajilla. Liikkeenharjoittajalla voi olla ulkopuolista työvoimaa palveluksessaan, mutta ammatinharjoittaja toimii usein ilman ulkopuolista työvoimaa

¹⁷ Virallisesti lainsäädännössä toiminimellä tarkoitetaan vain yrityksen nimeä.

Henkilöyhtiöitä (avoin ja kommandiittiyhtiöt) ravitsemisalana kaikista yrityksistä oli 12 prosenttia vuonna 2017. Majoitusosalalla niiden osuus oli kymmenen prosenttia ja matkanjärjestäjien palvelussa yhdeksän prosenttia. Ravitsemisalana työllisyydestä ja liikevaihdosta henkilöyhtiöiden työllisyys- ja liikevaihto-osuudet olivat noin viisi prosenttia, majoitusosalalla 1-2 prosenttia ja matkanjärjestäjien palvelussa 1-3 prosenttia vuonna 2017. Henkilöyhtiöiden määrä ja niiden työllisyys- ja liikevaihto-osuudet ovat myös pienentyneet Tilastokeskuksen mukaan vuosina 2013-17.

Toiminimien ja henkilöyhtiöiden asema yritysmuotona todennäköisesti vähenee ja osakeyhtiöiden asema vahvistuu jatkossa, sillä uusilta osakeyhtiöiltä, asunto-osakeyhtiöiltä ja keskinäisiltä kiinteistöyhtiöiltä ei ole vaadittu enää 2 500 euron vähimmäispääomaa heinäkuun 2019 alusta lukien. Osakeyhtiön voi perustaa jatkossa siis ilman osakepääomaa tai ennen heinäkuuta 2019 rekisteröity osakeyhtiö voi alentaa osakepääoman nolnaan, mutta osakeyhtiöllä voi olla edelleen osakepääoma. Muutosta on perusteltu ammatinharjoittamisen ja pienyritystoiminnan helpottamisella.

3.2 Yrittäjien määrä ja verotus

Tilastokeskuksen julkistamista yritys- ja työllisyystilastoista ei ole saatavilla tietoja elinkeinoharjoittajien määrästä ja henkilöyhtiöissä työskentelevien yrittäjien eli vastuunalaisten yhtiömiesten määrästä, vaan tiedot olisi tilattava maksullisena toimeksiantojena. *Kansantalouden tilinpidon* mukaan ravitsemisalalla toimi kuitenkin 10 700 yrittäjää vuonna 2018. Majoitusosalalla heitä oli 1 900 ja matkanjärjestäjien palveluissa 800 henkilöä. Majoitus- ja ravitsemisalalla (Nace I) yrittäjiä oli 12-15 työllisistä. Matkajärjestäjien palvelussa joka viides työllinen oli yrittäjä.

Kansantalouden tilinpidon mukaiset tiedot yrittäjistä pohjautuvat osittain Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen ja työssäkäyntitilaston tilastoihin, joissa yrittäjiä ovat elinkeinoharjoittajien ja henkilöyhtiöiden vastuunalaisten yhtiömiesten myös osa osakeyhtiömuotoisten yritysten yrittäjistä. Työvoimatutkimuksessa osakeyhtiössä toimiva henkilö, joka yksin tai perheensä kanssa omistaa vähintään puolet yrityksestä luetaan yrittäjäksi.¹⁸ Työssäkäyntitilastossa yrittäjän käsite on vielä laajempi, sillä tilasto noudattaa yrittäjäläkelain mukaista yrittäjän määritelmää.¹⁹

Yrittäjän määritelmää laajennettiin edelleen lainsäädäntöteitse työttömyysturvalaissa vuoden 2016 alusta lukien. Sen jälkeen yrittäjinä on pidetty myös niitä henkilöitä, jotka eivät ole velvollisia ottamaan yrittäjän eläkelain tai maatalousyrittäjän eläkelain mukaisista eläkevakuutuksista (YEL, MYEL). Muutos on vaikuttanut lähinnä pienimuotoista yritystoimintaa harjoittaviin, joita on aiemmin pidetty työttömyysturvassa omaa työtä tekevi-

¹⁸ *Työvoimatutkimuksessa* yrittäjä on henkilö, joka omistamiaan tuotantopanoksia hyväksikäyttäen harjoittaa taloudellista toimintaa omaan laskuun ja omalla vastuulla. Yrittäjä voi olla freelancer, yksinyrittäjä tai hänellä voi olla palkattua työvoimaa. Osakeyhtiössä toimiva henkilö, joka yksin tai perheensä kanssa omistaa vähintään puolet yrityksestä luetaan yrittäjäksi. Yrittäjäperheenjäseniksi luetaan ilman palkkaa yrittäjää avustavat saman kotitalouden jäsenet. Yrittäjäläkelain muutokset vuonna 2011 eivät vaikuttaneet Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksessa yrittäjiä koskeviin tilastoihin, sillä tilastot perustuu kansainvälisesti harmonisoituihin määritelmiin ja käsitteisiin.

¹⁹ Vuodesta 2011 lukien yrityksessä työskentelevä osakeyhtiön osakas vakuutetaan yrittäjäläkelain (YEL) mukaan, mikäli hän omistaa yksin yrityksestään yli 30 prosenttia tai yhdessä perheenjäsentensä kanssa yli 50 prosenttia osakkeista tai äänimäärästä. Uudistus laajensi yrittäjän määritelmää Tilastokeskuksen *työssäkäyntitilastoissa*, joiden laadinnassa hyödynnetään hallinnollisia rekistereitä. Tosin lakiuudistuksen jälkeenkin osa yhtiömuotoisissa yrityksissä työskentelevistä omistajista on rinnastettu palkansaajiin eläkelakien ja sen kautta työllisyystilastojen perusteella.

nä. Tällä hetkellä omalla työllä tarkoitetaan vain sellaista työtä, jota ei tehdä ansiotarkoituksessa (esim. omaishoitajat, apurahansaajat).²⁰

Tuloverotuksessa toiminimet ja henkilöyhtiöt eivät ole itsenäisiä verovelvollisia, kuten osakeyhtiöt ja muut pääomayhtiöt (osuuskunnat), jotka maksavat tuloksestaan yhteisövero, vaan elinkeinonharjoittajat suorittavat verot elinkeinotoiminnan tuloksesta oma-osa verotuksessa. Myöskään henkilöyhtiöt (avoin ja kommandiittiyhtiö) eivät maksa yhteisövero, sillä henkilöyhtiöiden tulos verotetaan vastuunalaisten yhtiömiesten tulona. Henkilöyhtiöiden osakkaat voivat tosin maksaa itselleen myös palkkaa toisin kuin yksityiset elinkeinonharjoittajat.

Käytännössä yksityisen elinkeinonharjoittajan verotettava tulos lasketaan vähentämällä veronalaisesta tulosta sen hankkimisesta aiheutuneet kulut.²¹ Mahdollisten aikaisempien vuosien elinkeinotoiminnan tappioiden vähentämisen jälkeen saadaan verotettava tulo, josta on vuodesta 2017 alkaen vähennetty verotuksessa viisi prosenttia (*yrittäjävähennys*²²). Tämän jälkeen yritystulo jaetaan verotettavaksi yrittäjän henkilökohtaisena ansio- tai pääomatulona. Yrittäjän pääomatuloa on pääsääntöisesti määrä, joka vastaa 20 prosenttia yrityksen *nettovarallisuudelle* lasketusta tuotosta.^{23,24}

Henkilöyhtiön tulos jaetaan vastuunalaisten yhtiömiesten henkilökohtaisena tulona verotettavaksi niiden osuuksien mukaan, jotka heillä on henkilöyhtiön tuloon (ns. suora osakasverotus). Jako perustuu periaatteessa yhtiösopimuksen määräyksiin voitto-osuuksista. Muutoin henkilöyhtiöiden yhtiömiesten verotus tapahtuu pääosin vastaavalla tavalla kuin elinkeinonharjoittajien osalta eli *yhtiömiehenä olevan yksityishenkilön* elinkeinotoiminnan tulo-osuudesta tehdään viiden prosentin suuruinen yrittäjävähennys, jonka jälkeen tulo jaetaan pääoma- ja/tai ansiotuloon.

Matkailu- ja ravitsemisalalla toimivien elinkeinonharjoittajien ja henkilöyhtiöiden yhtiömiehinä toimivien yksityishenkilöiden verotettavasta tulosta ja veron määrästä ei ole saatavilla suoraan tietoja julkisista tilastoista, mutta asiaa voidaan arvioida kansantalouden tilinpidon mukaisen (kotitaloussektorin) **sekatulon** pohjalta. Sekatulo on kansantalouden tilinpidossa määritelmällisesti yhtiöittämättömien yritysten tulonmuodostustilin tasapainoerä, joka vastaa korvausta omistajan ja hänen perheenjäsentensä työstä ja sisältää yrittäjän saaman voiton.

Vuonna 2017 sekatulo oli majoitus- ja ravitsemisalalla (Nace I) sekä matkanjärjestäjien palvelussa yhteensä 97 miljoonaa euroa, josta ravitsemisalalla (Nace 56) osuus oli 80 prosenttia. Sekatulon määrä on vaihdellut vuosittain 2000-luvulla, mutta se on ollut kasvussa vuosina 2014-17 (Kuvio 5). Keskimääräisellä 25 prosentin tulovero-osuudella laskettuna, joka vastasi palkansaajilla 2 500 euron kuukausipalkkaa, matkailu- ja ravit-

²⁰ Tähän uudistukseen liittyvä yrittäjän määritelmää koskevien muutosten vaikutukset yrittäjän määritelmään työllisyys-tilastoissa, kuten Tilastokeskuksen työssäkäyntitilastossa ovat kuitenkin marginaalisia.

²¹ Kuluihin voi sisältyä kirjanpidon ulkopuolisia menoja, kuten työhuonevähennyksiä.

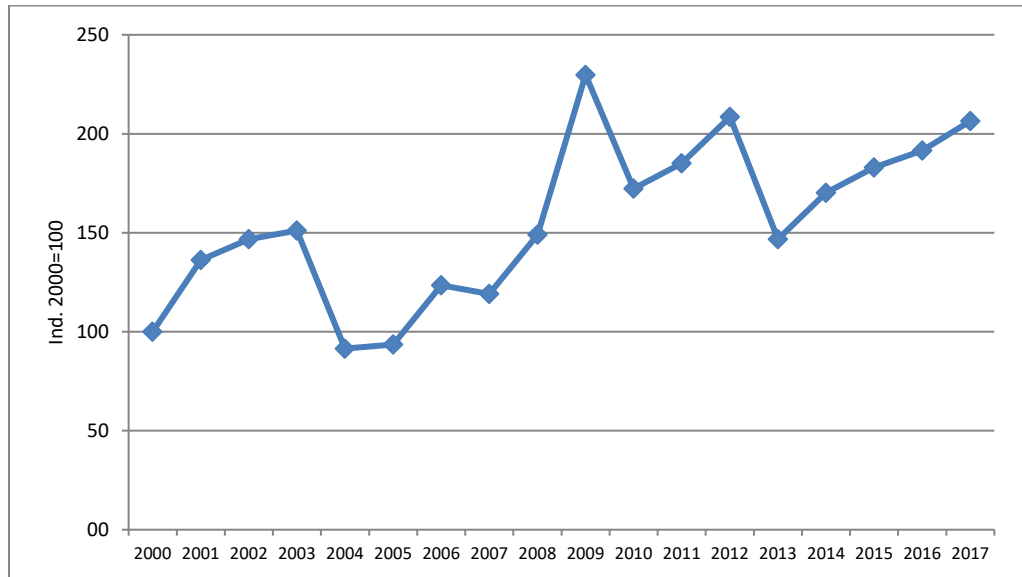
²² Yrittäjävähennys tarkoittaa sitä, että veronalaiseksi tulokseksi katsotaan 95 prosenttia aiemman 100 prosentin sijasta.

²³ Pääomatulo-osuus verotetaan 30 prosentin verokannan mukaan. Yli 30 000 euron pääomatuloista veroprosentti on 34. Loppuosa tilikauden tuloksesta verotetaan yrittäjän ansiotulona progressiivisen tuloveroasteikon mukaan.

²⁴ Elinkeinonharjoittajan *nettovarallisuus* lasketaan siten, että *yritystoiminnan* veronalaisista varoista vähennetään vähennyskelpoiset velat. Nettovarallisuuden laskennan perustana on verovuotta edeltäneen verovuoden päättyessä elinkeinotoimintaan kuulunut nettovarallisuus. Nettovaroihin lisätään myös 30 prosenttia elinkeinotoiminnan maksetuista ennakonpidätyksen alaisista palkoista, jotka on maksettu verovuoden päättymistä edeltäneiden 12 kuukauden aikana.

semisalan elinkeinonharjoittajien ja henkilöyhtiöiden yhtiömiesten maksamat arvioidut henkilökohtaiset verot olivat 24 miljoonaa euroa vuonna 2017.²⁵

Kuvio 5 Kotitaloussektorin (yrittäjät) sekatulon määrän kehitys 2000-17, ind. (2000=100) (Lähde: Kansantalouden tilinpito, Tilastokeskus).

Yrittäjien YEL-maksut

Yrittäjät maksavat myös lakisääteisiä yrittäjäeläkemaksuja. Varsinaisesti YEL:n piiriin kuuluvat ovat yksityiset liikkeen- ja ammatinharjoittajat (toiminimiyritykset)²⁶, avointen yhtiöiden yhtiömiehet ja kommandiittiyhtiöiden vastuunalaiset yhtiömiehet. Osakeyhtiön johtavassa asemassa työskentelevän henkilön on otettava YEL-vakuutus²⁷, jos hän omistaa yksin yli 30 prosenttia tai samassa taloudessa asuvien perheenjäsentensä kanssa yhdessä yli 50 prosenttia osakepääomasta tai niiden tuottamasta äänimäärästä.

Yrittäjän eläkelain (YEL) (1272/2006) mukainen vakuutus ja sen perusteella määräytyvä **YEL-työtulo**, jolla hinnoitellaan yrittäjän työpanos yrityksessä, on Suomessa yrittäjän eläke- ja sosiaaliturvan tärkein perusta. YEL-tulon pohjalta lasketaan muun muassa yrittäjän vanhuus-, työkyvyttömyys- ja osittainen vanhuuseläke, sairauspäiväraha, äitiys-, erityisäitiys-, isyys- ja vanhempainraha sekä osittainen vanhempainraha, erityishoitoraha, kuntoutus, mahdollisuus työttömyyspäivärahaan ja perheelle maksettava perhe-eläke kuolemantapauksen yhteydessä.

YEL-vakuutus on pakollista, jos henkilö on YEL:n mukaan 18-67 -vuotias yrittäjä²⁸, tekee vähintään neljä kuukautta töitä Suomessa eikä ole työsuhteessa ja hänen tekemästään työstä maksettaisiin yhtä pätevälle työntekijälle palkkaa vähintään 7 799,37

²⁵ Summasta ravitsemisalan osuus oli 19 miljoonaa, majoitusalan kolme miljoonaa ja matkanjärjestäjien palvelujen kaksi miljoonaa euroa vuonna 2017.

²⁶ Myös yksityisen liikkeen- tai ammatinharjoittajan kanssa samassa taloudessa asuva perheenjäsen, joka työskentelee yrityksessä ilman palkkaa, tulee ottaa YEL-vakuutus.

²⁷ Johtavassa asemassa olevaksi katsotaan esimerkiksi toimitusjohtaja, hallinto- tai toimialajohtaja, hallituksen jäsen tai henkilö, jolla on asemansa perusteella vastaava tosiasiallinen määräämisvalta.

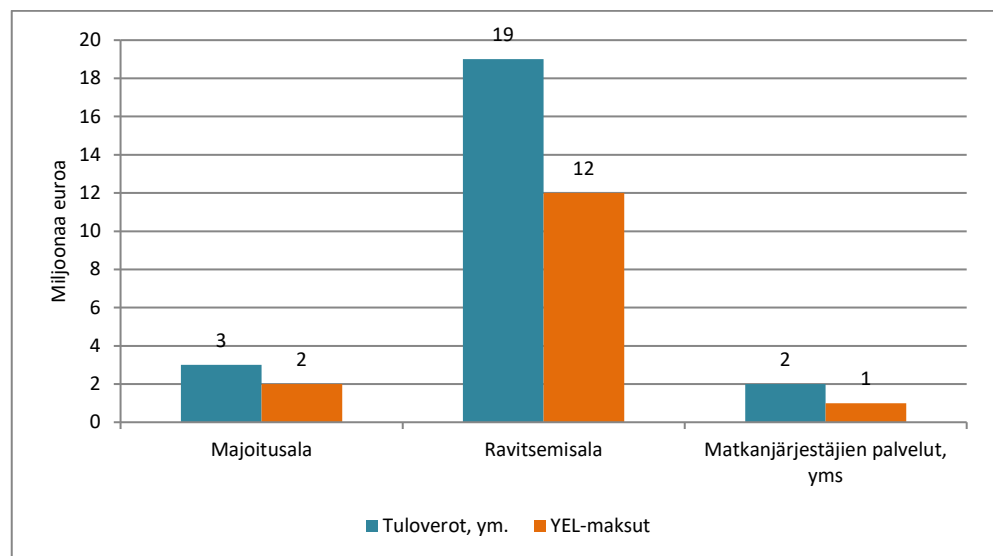
²⁸ YEL-vakuuttamisen yläikärajat muuttuivat 1.1.2017 alkaen eläkeuudistuksen myötä. Vuonna 1957 ja sitä aiemmin syntyneillä yrittäjillä vakuuttamisen yläikäraja on 68 vuotta, vuosina 1958–1961 syntyneillä yläikäraja on 69 vuotta sekä vuonna 1962 ja sen jälkeen syntyneillä 70 vuotta. Vakuuttamisvelvollisuus on voimassa yläikärajan täyttämiskauden loppuun.

euroa vuodessa (YEL-vakuuttamisen alaraja 2019²⁹). Työttömyyskassan jäsenyys edellyttää lisäksi vähintään 12 816 euron suuruista YEL-työtuloa (2019). Uudet yrittäjät saavat vakuutusmaksusta alennusta³⁰, mutta 53-62 –vuotiaat maksavat korotettua YEL-vakuutusmaksua siirtymäkaudella 2017-25,

YEL-vakuutus on otettava kuuden kuukauden kuluessa yritystoiminnan alkamisesta. Laiminlyönnistä seuraa maksukorotus. Vanhuuseläkkeellä oleva voi toimia yrittäjänä rajoituksetta ilman YEL-vakuutusta, mutta osittaisella vanhuuseläkkeellä tai työkyvyttömyys- ja osatyökyvyttömyyseläkkeellä oleva yrittäjä on YEL-vakuutettava. Jos yrittäjä laiminlyö vakuuttamisen, lähettää Eläketurvakeskus (ETK) yrittäjälle asiasta kehoituksen. Viime kädessä ETK ottaa yrittäjän kustannuksella vakuutuksen valitsemastaan eläkelaitoksesta.

Matkailu- ja ravitsemisalalan elinkeinoharjoittajien ja henkilöyhtiöiden yhtiömiesten maksamista YEL-maksuista ei ole tilastotietoja. Asiaa voidaan arvioida laskennallisesti kansantalouden tilinpidon mukaisen sekatulon pohjalta olettamalla, että YEL-maksujen pohjana olevat YEL-työtulot olisivat 70 prosenttia sekatulosta (tai todellisista verotettavista yrittäjien elinkeinotoiminnan tuloista).³¹ Näin arvioituna yrittäjien suorittamat *laskennalliset YEL-maksut* olisivat olleet noin 15 miljoonaa euroa vuonna 2017, kun keskimääräinen YEL-maksuprosentti oli noin 23.³²

Kuvio 6 Elinkeinoharjoittajien yms. laskennalliset tuloverot ja YEL-maksut matkailu- ja ravitsemisalalla 2017, miljoonaa euroa (Lähde: Kansantalouden tilinpito, Tilastokeskus; Suunnittelu- ja tutkimuspalvelut Pekka Lith).

²⁹ Jos yrittäjän YEL-työtulo on pienempi kuin 7 799, 37 euroa, hänen ei tarvitse ottaa YEL-vakuutusta, mutta hän voi vakuuttaa itsensä vapaaehtoisesti. Vakuuttamisen yläraja on 177 125 euroa (vuosi 2019).

³⁰ Ensimmäisen kerran yrittäjätoiminnan aloittava yrittäjä saa 22 prosentin alennuksen YEL-vakuutusmaksustaan ensimmäisen 48 kuukauden ajalta. YEL-vakuutusmaksut ovat rajoituksetta vähennyskelpoisia valtion ja kunnallisverotuksessa. Yrittäjä voi vähentää vakuutusmaksunsa kokonaan henkilökohtaisessa verotuksessa joko omasta tai puolisonsa puhtaasta ansiotulosta. Jos yritys on maksanut vakuutusmaksun, vähennys voidaan tehdä yrityksen verotuksessa.

³¹ Yrittäjien ilmoittamat YEL-työtulot eivät tavallisesti vastaa yrittäjien elinkeinotoiminnasta saamia todellisia tuloja, vaan työtulot ovat alimitoitettuja. Keskimääräinen YEL-työtulo oli Eläketurvakeskuksen tilastojen mukaan kaikilla yrittäjillä keskimäärin 22 070 euroa vuonna 2018. Työtulon määrä on alentunut jatkuvasti vuosina 2013-18.

³² Summasta ravitsemisalalan osuus oli 12 miljoonaa, majoitusalan kaksi miljoonaa ja matkanjärjestäjien palvelujen miljoona euroa vuonna 2017.

4 Arvonlisävero ja muut tuoteverot

4.1 Arvonlisäverotuksen pelisäännöt

Arvonlisävero (*alv*) on kulutusvero, jonka myyjä lisää tavarahan tai palvelun myyntihintaan. Yleensä myyjä saa veron ostajalta myynnin yhteydessä ja tilittää sen valtiolle. Arvonlisäverolain yleisen periaatteen mukaan arvonlisäverovelvollisia ovat pääsääntöisesti kaikki, jotka harjoittavat liiketoiminnan muodossa tavaroiden tai palveluiden myyntiä, vuokrausta tai niihin rinnastettavaa toimintaa.³³³⁴ Myös julkisyhteisöt, kuten kunnat ovat arvonlisäverolain yleisten sääntöjen mukaan *alv*-velvollisia *liiketoiminnan muodossa* tapahtuvasta myynnistä.

Verovelvollinen voi vähentää ostoihin sisältyvän arvonlisäveron hankkiessaan tavarahan tai palvelun verollista liiketoimintaansa varten. Edellytyksenä on, että myyjä ja ostaja ovat arvonlisäverovelvollisia. Suomessa rakennusala- ja romu- alalla sovelletaan kuitenkin *käännettyä arvonlisäverojärjestelmää*. Tämä tarkoittaa, että tiettyjen palvelujen ja tavaroiden myyntitilanteissa arvonlisäverosta vastaa ostaja eikä myyjä. Rakentamisessa tämä koskee rakentamispalvelua ja rakennusalan työvoimanvuokrausta³⁵ ja romu- alalla metalliromun ja -jätteen myyntiä.

Suomessa yritykset ovat tilittäneet arvonlisäveron tavallisesti suoriteperusteisesti. Suoriteperuste tarkoittaa sitä, että yritys tilittää arvonlisäveroa, kun myyty tavara on toimitettu tai palvelu on suoritettu. Yritys voi käyttää myös laskutusperustetta. Siinä tapauksessa yritys kohdistaa myynnin sille verokaudelle (kuukausi, yms.), jonka aikana ostajaa on veloitettu toimitetusta tavarasta tai suoritetusta palvelusta. Tosin vuoden 2017 alusta sellaiset pienyritykset, joiden liikevaihto on alle 500 000 euroon, ovat voineet halutesaan tilittää arvonlisäverot *maksuperusteisesti*.

Arvonlisäverotuksen ulkopuolelle on jätetty joitakin arvonlisäverolaissa erikseen mainittuja toimintoja. Jos yritys myy ainoastaan näitä tavaroita tai palveluja, se ei voi rekisteröityä arvonlisäverovelvolliseksi, eikä se voi saada verottomaan toimintaan kohdistuvista ostoista myöskään arvonlisäverovähennyksiä. Näihin kuuluvat esimerkiksi kiinteistöjen ja osakehuoneistojen myynti ja vuokraus³⁶, terveyden- ja sairaanhoidon sekä sosiaalihuollon palvelut, arvonlisäverolaissa määritellyt koulutuspalvelut, rahoitus- ja vakuutuspalvelut sekä postin yleispalvelut.³⁷³⁸

Jos liiketoiminta on vähäistä, liiketoiminnan harjoittajan ei tarvitse rekisteröityä arvonlisäverovelvolliseksi. Liiketoiminta katsotaan vähäiseksi, jos tilikauden liikevaihto on *enintään 10 000 euroa*. Jos 10 000 euron raja ylittyy tai yritys on rekisteröitynyt vapaaehtoisesti arvonlisäverovelvolliseksi vaikka raja ei ylity, on veroa maksettava kaikesta

³³ Arvonlisäverolaki (1501/1993).

³⁴ Myös maatalousyrittäjän ja metsänomistajan harjoittama alkutuotanto on arvonlisäverollista toimintaa.

³⁵ Rakennusala- alalla käännettyä verovelvollisuutta *ei sovelleta*, jos rakentamispalvelu myydään yksityishenkilölle, tai jos kysymys on tavaroiden myynnistä.

³⁶ Kiinteistön omistaja tai haltija voi hakeutua *arvonlisäverovelvolliseksi kiinteistön käyttöoikeuden luovuttamisesta* eli vuokrauksesta, jos kiinteistöä tai sen osaa käytetään jatkuvasti arvonlisäverollisessa toiminnassa.

³⁷ Myös arvonlisäverolaissa erikseen määritellyt tekijänoikeuksista ja esiintymisistä saadut korvaukset ovat verottomia.

³⁸ *Yleishyödyllinen yhdistys tai säätiö* ei ole arvonlisäverovelvollinen yleishyödyllisestä toiminnasta, eikä muusta toiminnasta, jota pidetään sen verovapaana toimintana. Silloin tavarahan tai palvelun hintaan ei lisätä arvonlisäveroa. Yhdistys tai säätiö ei voi tällöin myöskään vähentää ostoihinsa sisältyvää arvonlisäveroa. Yleishyödyllinen yhteisö on kuitenkin arvonlisäverovelvollinen toiminnasta, jota pidetään *tuloverotuksessa* veronalaisena elinkeinotoimintana.

tilikauden myynnistä arvonlisäverolain mukaan. Pienyritys voi saada arvonlisäverovelvollisuuden alarajaan liittyvän *veronhuojennuksen* arvonlisäverosta, jos liikevaihto on yli 10 000 euroa mutta alle 30 000 euroa.

Suomessa *yleinen arvonlisäverokanta on 24 prosenttia*. Elintarvikkeisiin, juomiin ja eläinrehuihin sekä niiden valmistukseen käytettäviin raaka-aineisiin, mausteisiin, säilöntä-, väri- ja lisäaineisiin sovelletaan 14 prosentin verokantaa samoin kuin *ravintola- ja ateriapalveluihin*.³⁹ Alennettuna 10 prosentin verokantaa sovelletaan puolestaan *majoituspalveluihin*, henkilökuljetukseen, kirjoihin ja lehtiin⁴⁰, lääkkeisiin, liikuntapalveluihin, kulttuuri- ja viihdetilaisuuksien sisäänpääsymaksuihin⁴¹ sekä televisio- ja yleisradiotoiminnasta saatuihin korvauksiin.⁴²

Tavaroiden ja palvelujen ulkomaankauppa

Suomen arvonlisäverolain mukaan arvonlisäveroa suoritetaan Suomessa tapahtuvasta tavaroiden ja palvelujen myynnistä, yhteisö Hankinnasta tai maahantuonnista. Koska myyntimaa on ratkaisevassa asemassa, sisältää arvonlisäverolaki myyntimaasäännöksiä, joiden perusteella katsotaan, onko tavaroiden tai palvelujen myynti tai hankinta tapahtunut Suomessa. Jos myyntimaa on Suomi, myyntiin sovelletaan Suomen arvonlisäverolakia ja myynnistä tilitetään Suomen vero. Myynti voi myös olla veroton, jos niin on erikseen arvonlisäverolaissa säädetty.

Arvonlisäverotuksen pelisäännöt tarkoittavat sitä, että tavaroiden ja palvelujen myynti ulkomaille on yleensä verotonta. Tavarakaupassa EU-maiden välillä tapahtuvaa alvelvöllisten välistä tavaroiden myyntiä ja hankintaa kutsutaan *yhteisökaupaksi*. Tavarain myynti toiselle yritykselle on yhteisökaupassa yleensä verotonta. Verottomuuden edellytyksenä on, että tavara kuljetetaan Suomesta toiseen EU-maahan ja ostaja on arvonlisäverovelvollinen muussa EU-maassa kuin Suomessa. Sen sijaan tavaroiden maahantuonti toisesta EU-maasta on arvonlisäverollista Suomessa.

Arvonlisäverotuksessa *viennillä* tarkoitetaan sen sijaan tavaroiden myyntiä EU:n alueelta sen ulkopuolelle. *Maahantuontia* on tavaroiden tuonti EU:n ulkopuolelta EU:n alueelle. Tavaroiden vienti on verotonta, jos tavara kuljetetaan suoraan EU:n alueen ulkopuolelle. Edellytyksenä on, että tavarain kuljetuksen tekee joko myyjä tai ulkopuolinen kuljetusliike myyjän tai ostajan toimeksiannosta. Jos kuljetuksen tekee ostaja omalla kuljetuskalustollaan, vienti on verotonta vain, jos ostajana on ulkomainen elinkeinonharjoittaja, joka ei ole Suomessa verovelvollinen.

Myös myynti EU:n ulkopuolelta olevalle Suomessa ostoksia tekeväälle yksityishenkilölle (matkailijoille) on arvonlisäverotonta. Tällöin puhutaan niin sanotusta tax free -myynnistä. Sitä vastoin tavaroiden maahantuonti EU:n ulkopuolelta on arvonlisäverollista Suomessa. Maahantuonnista arvonlisäveroa on maksettu tavaroiden tullauksen yhteydessä vuoteen 2017 saakka. Vuodesta 2018 lukien tavaroiden maahantuonnin arvon-

³⁹ Alennettua 14 prosentin verokantaa ei sovelleta eläviin eläimiin, vesijohtoveteen eikä *alkoholi- ja alkoholijuomaverolaisissa tarkoitettuihin alkoholijuomiin* ja tupakkavalmistuksiin.

⁴⁰ Sanoma- ja aikakauslehdet vähintään kuukauden ajaksi tilattuina.

⁴¹ Teatteri-, sirkus-, musiikki- ja tanssiesitysten, elokuvanäytösten, näyttelyjen, urheilutapahtumien, huvipuistojen, eläintarhojen, museoiden sekä muiden vastaavien kulttuuri- ja viihdetilaisuuksien ja laitosten pääsymaksut

⁴² Yleisradio Oy:n valtion televisio- ja radiorahastosta saama määrä ja Ålands Radio och TV Ab:n saama korvaus Ahvenanmaan maakunnan hallituksen kantamista televisiomaksutuloista.

lisäverotus on siirretty Verohallinnolle arvonlisäverovelvollisten rekisteriin merkittyjen yritysten tekemien tuontien osalta.

Palvelukauppaan sovelletaan samoja periaatteita kuin tavarakauppaan EU:n maiden ja EU:n ulkopuolisten maiden kanssa. Eli elinkeinonharjoittajalle tapahtuva palvelumyynti verotetaan siinä maassa, jonne ostaja on sijoittautunut ja *kuluttajalle tapahtuvat myynnit* siinä maassa, jonne myyjä on sijoittautunut. Tämä tarkoittaa, että jos suomalainen myyjä myy palvelun toisessa EU-maassa olevalle ostajalle, ostaja maksaa palvelusta oman maansa veron myyjän puolesta. Yleissäännöksiä sovelletaan esimerkiksi konsultointipalveluihin ja tavaroiden huoltopalveluihin.

4.2 Matkailu- ja ravitsemisalalan arvonlisävero

Yksityinen kulutus

Kansantalouden tilinpidon mukaan ravitsemispalvelujen yksityisen kulutuksen arvo oli 7,04 miljardia euroa ja majoituspalvelujen 0,60 miljardia euroa vuonna 2017. Ravitsemispalvelujen arvo sisältää ravintoloissa yms. ruokapaikoissa tapahtuvan *ruokatarjoilun ja anniskelun kokonaismyynnin arvon*. Varsinaisesti 24 prosentin verokannalla tapahtuvan anniskelumyynnin osuus ravitsemispalveluista oli arviolta noin 22 prosenttia eli 1,56 miljardia euroa. Arvio perustuu Tilastokeskuksen kuluttajahintaindeksin tuotekorin pohjalta tehtyihin laskelmiin.

Yksityisiin kulutusmenoihin pohjautuvien arvioiden mukaan ravitsemisliikkeissä tapahtuvaan *ruokatarjoiluun sisältyvän arvonlisäveron bruttokertymä* oli 14 prosentin verokannalla laskettuna 673 miljoonaa euroa vuonna 2017. Vastaavasti anniskeluravintoloissa kertyneen *alkoholimyynnin arvonlisäveron bruttokertymä* oli yleisellä 24 prosentin verokannalla laskettuna 303 miljoonaa euroa. *Majoitusmyynnin arvonlisävero* oli sen sijaan 10 prosentin verokannalla laskettuna 54 miljoonaa euroa. Eli yhteensä summa oli majoitus- ja ravitsemisalalla 1,03 miljardia euroa.

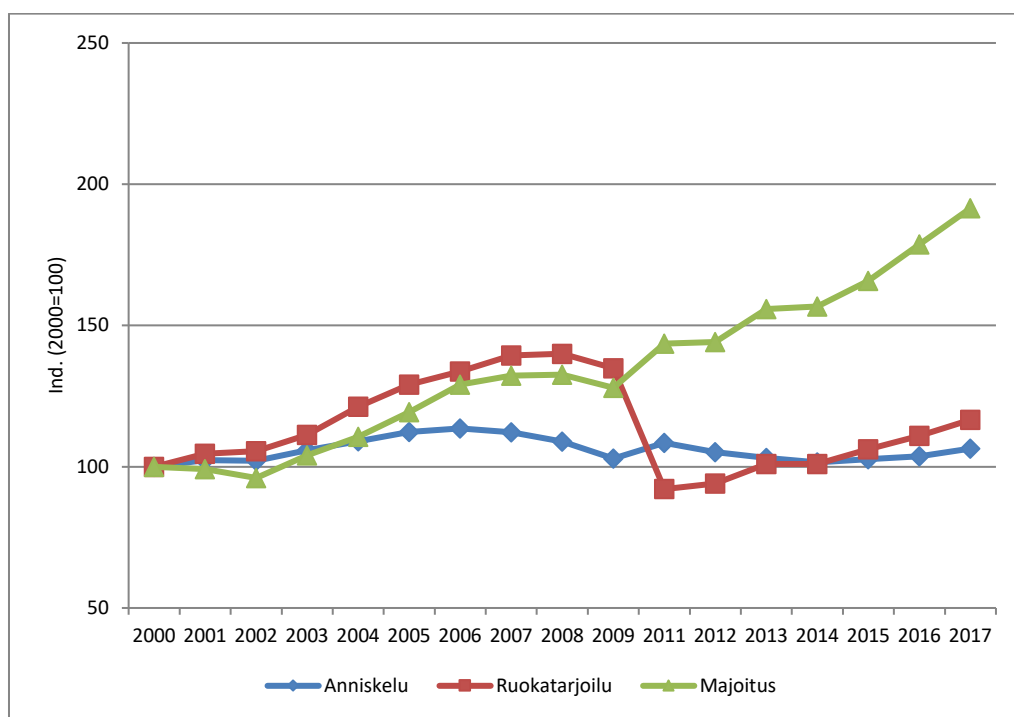
Edellisestä vuodesta arvonlisäveron bruttokertymä nousi noin 50 miljoonalla eurolla. Pidemmällä aikavälillä majoitus- ja ravitsemisalalan arvonlisäveron kertymään ovat vaikuttaneet kulutustottumuksissa tapahtuneet muutokset sekä arvonlisäverokantoihin tehdyt muutokset. Yleistä arvonlisäverokantaa on muutettu 2000-luvulla kahdesti. Ensin arvonlisäverokantaa nostettiin 22 prosentista 23 prosenttiin heinäkuussa 2010, mutta ruokatarjoilun arvonlisäveroprosenttia alennettiin 13 prosenttiin. Majoituksen arvonlisäverokantaa nousi yhdeksään prosenttiin.

Vuonna 2013 kaikki arvonlisäverokantoja nostettiin yhdellä prosenttiyksiköllä. Samanaikaisesti alkoholin kulutustottumukset ovat muuttuneet 2000-luvulla. Valviran tilastojen mukaan anniskelumyynnin osuus *anniskeluravintoloiden kokonaismyynnistä* oli alentunut 52 prosentista noin 35 prosenttiin vuosina 2000-17. Kaikesta ravitsemismyynnistä alkoholin anniskelumyynnin osuus on alentunut noin 22 prosenttiin vuoteen 2017 mennessä, kun se oli arviolta kolmannes vuonna 2000. Muutokset ovat heijastuneet myös arvonlisäverokertymiin.

Taulukko 6 Majoitus- ja ravitsemispalvelujen yksityinen kulutus ja arvonlisäveron laskennallinen bruttokertymä 2013-17, miljoonaa euroa (Lähde: Kansantalouden tilinpito, Tilastokeskus; Suunnittelu- ja tutkimuspalvelut Pekka Lith).

	Ruokatarjoilu	Anniskelu	Majoitus	Yhteensä
2013	4652	1485	478	6615
2014	4705	1478	486	6669
2015	4938	1492	513	6943
2016	5177	1511	555	7243
2017	5479	1564	599	7642
Arvonlisävero:				
2013	571	287	43	902
2014	578	286	44	908
2015	606	289	47	942
2016	636	293	50	979
2017	673	303	54	1030

Kuvio 7 Majoitus- ja ravitsemispalvelujen arvonlisäveron määrän laskennallinen bruttokertymä vuosina 2000-17, ind. (2000=100) (Lähde: Kansantalouden tilinpito, Tilastokeskus; Suunnittelu- ja tutkimuspalvelut Pekka Lith).

Yritysten tilittämä arvonlisävero

Verohallinnon tilastojen mukaan yritysten ilmoittama arvonlisäveron bruttokertymä (myynnin arvonlisävero) oli **matkailu- ja ravitsemisalalla** 403 miljoonaa euroa vuonna 2018. Palautukset (ostoihin liittyvät arvonlisävero) 136 miljoonaa euroa. Siten maksettava arvonlisävero (nettokertymä) oli 266 miljoonaa euroa. Nimellisesti arvonlisäveron nettokertymä on kasvanut 40 prosenttia vuosina 2011-18. Määrällinen kasvu oli samanaikaisesti 30 prosenttia. Ennakolliset tilastot osoittavat, että arvonlisäveron kertymä on kasvanut toimialalla reippaasti myös vuonna 2019.⁴³

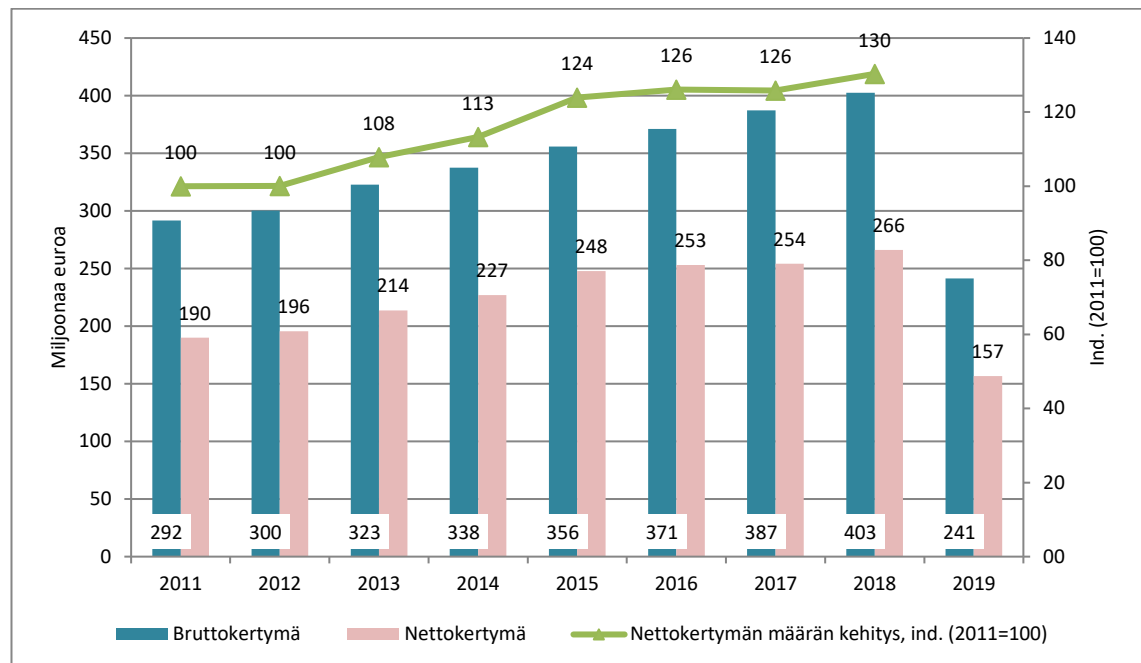
⁴³ Verotilastojen mukaan arvonlisäveron nettokertymä oli 157 miljoonaa euroa vuoden 2019 tammi-heinäkuussa.

Verohallinnon tilastoista ilmenee, että valtaosa eli 95 prosenttia matkailu- ja ravitsemisalan *maksamasta* arvonlisäverosta kertyy ravitsemispalveluista ja erityisesti anniskeluravintoloiden palvelumyynnistä. Majoitusalan arvonlisäveron nettokertymä on *miinusmerkkinen*. Tämä johtuu siitä, että alan palvelumyyntiin sovelletaan alhaista kymmenen prosentin arvonlisäverokantaa. Sen sijaan majoituspalveluja tuottavat yritykset ostavat toimintaansa aineita, tarvikkeita, laitteita ja kulkuneuvoja sekä palveluja (siivous yms.), joissa sovelletaan yleistä 24 prosentin verokantaa.

Kun myynnin arvonlisävero muodostuu pienemmäksi kuin ostojen arvonlisävero, on arvonlisäverokertymä negatiivinen erityisesti hotellitoiminnassa. Anniskeluravintoloiden arvonlisäverokertymä muodostuu sen sijaan korkeaksi, koska anniskelun arvonlisävero (yleinen 24 %) on Suomessa kansainvälisesti korkealla tasolla. MaRa onkin esittänyt anniskelun arvonlisäveron alentamista 14 prosenttiin eli samaan kuin ruokatarjoilussa, mikä nostaisi alan työllisyyttä 2 400 henkilöllä, ja millä olisi kansantaloudessa myönteisiä ulkoisvaikutuksia muilla toimialoilla.⁴⁴

Edellä mainitut tiedot kattavat majoitus- ja ravitsemisalan (Nace:t 55-56), matkanjärjestäjien palvelut (Nace 79) ja huvipuistot, hiihto- ja laskettelukeskukset (Nace 932). Verohallinnon tilastoja tulkittaessa on otettava huomioon, että ne käsittävät kuitenkin *vain päätoimialtaan matkailu- ja ravitsemisalalla toimineiden yritysten verotiedot*. Ulkopuolella ovat ne matkailu- ja ravitsemispalveluja tuottavat yritykset, joilla on jokin muu päätoimiala (kauppa, yms.). Siten matkailu- ja ravitsemisalalta tilitetyn veron todellinen kokonaismäärä voi nousta suuremmaksi.

Kuvio 8 Arvonlisäveron kertymä yrityksissä, joiden päätoimiala on matkailu- ja ravitsemisala (Nace:t 55, 56, 79 ja 932) 2011-18 (Lähde: Verohallinnon tilastot).

⁴⁴ Luonnonvarakeskus Luke: Ravintola-anniskelun arvonlisäverokannan alentamisen vaikutukset toimialalla ja kerrannaisvaikutukset kansantaloudelle, 2018.

Taulukko 7 Matkailu- ja ravitsemisalalan (päätoimiala Nace 55, 56, 79 ja 932) arvonlisäveron bruttokertymä 2015-18, miljoona euroa (Lähde: Verohallinnon tilastot).

	2015	2016	2017	2018
<i>Majoitustoiminta</i>	29,9	32,6	37,2	38,6
Hotellit ja vastaavat majoitusliikkeet	22,4	23,8	27,7	28,1
Lomakylät, retkeilymajat yms.	2,0	2,6	2,7	3,5
Leirintäalueet, yms.	1,7	1,8	2,0	1,8
Muu majoitus	3,8	4,4	4,8	5,3
<i>Ravitsemistoiminta</i>	276,2	287,3	290,6	299,3
Ravintolat ja vastaava toiminta	193,4	206,4	218,8	224,4
Ateriapalvelut yms. toiminta ⁴⁵	62,3	59,5	50,3	52,5
Baarit ja kahvilat	20,6	21,5	21,5	22,4
<i>Matkatoimistot ja matkanjärjestäjät</i>	33,5	34,0	41,1	44,9
Matkatoimistot	14,8	14,9	18,0	17,3
Varauspalvelut, matkaoppaat	18,8	19,2	23,1	27,6
<i>Huvi- ja virkistystoiminta</i>	16,3	17,1	18,3	19,3
Yhteensä	355,9	371,1	387,2	402,6

Taulukko 8 Matkailu- ja ravitsemisalalan (päätoimiala Nace 55, 56, 79 ja 932) arvonlisäveron nettokertymä 2015-18, miljoona euroa (Lähde: Verohallinnon tilastot).

	2015	2016	2017	2018
<i>Majoitustoiminta</i>	-13,0	-11,7	-12,2	-14,2
Hotellit ja vastaavat majoitusliikkeet	-11,3	-11,8	-12,5	-15,3
Lomakylät, retkeilymajat yms.	-0,4	-0,1	0,4	0,5
Leirintäalueet, yms.	0,3	0,2	0,2	0,4
Muu majoitus	-1,7	0,0	-0,4	0,3
<i>Ravitsemistoiminta</i>	232,8	246,8	244,9	253,6
Ravintolat ja vastaava toiminta	161,9	175,9	183,3	188,1
Ateriapalvelut yms. toiminta	54,8	53,0	42,6	45,9
Baarit ja kahvilat	16,0	17,9	19,0	19,6
<i>Matkatoimistot ja matkanjärjestäjät</i>	20,5	14,7	20,2	22,6
Matkatoimistot	9,3	5,3	10,7	9,7
Varauspalvelut, matkaoppaat	11,2	9,4	9,5	12,9
<i>Huvi- ja virkistystoiminta</i>	7,4	3,2	1,3	4,2
Yhteensä	247,7	252,9	254,2	266,2

Yritysten maksama teoreettinen arvonlisävero

Verohallinnon tilastoihin perustuvat tiedot matkailu- ja ravitsemisalalan arvonlisäverosta perustuvat yritysten tekemiin oma-aloitteisten verojen arvonlisäveroilmoituksiin. Ne kattavat vain yritykset, joiden **päätoimialana** on majoitus- ja ravitsemistoiminta tai jokin muu matkailuala.⁴⁶ Tilastojen ulkopuolella jää sellainen yhtiöittänytön liiketoiminta, jossa MaRa-alalla toimivan yrityksen päätoimialana on jokin muu kuin varsinainen

⁴⁵ Ateriapalvelujen arvonlisäveron brutto- ja nettokertymään voi vaikuttaa se, että osa yrityksistä myy palvelujaan sosiaalihuoltoon tai oppilaitosruokailuun liittyvänä verottomana palveluna, jolloin verottomiin palvelujen tuottamiseen tarvittavat hankinnat (elintarvikkeet, yms.) ovat arvonlisäverotuksessa vähennyskeltottomia, ja niistä syntyy piilevää arvonlisäveroa.

⁴⁶ Tämän vuoksi esimerkiksi tuoreessa vuonna 2019 Keskuskauppakamarin suuressa veroselvityksessä kerrottiin, että majoitus- ja ravitsemisalalan tilittämät arvonlisäverot olivat ainoastaan 201 miljoonaa euroa vuonna 2017.

”MaRa-toimiala.” Esimerkkeinä ovat ravitsemistoimintaa harjoittavat yritykset, joiden päätoimiala on kauppa ja huoltamatoiminta.⁴⁷

Asiaa voidaan lähestyä kansantalouden tilinpidon pohjalta, sillä tilinpidon laadinnassa lähtökohtana ovat toimialayksiköt, joita kutsutaan yritystilastoissa toimipaikoiksi. Käytännössä *teoreettinen arvonlisävero* voidaan johtaa kansantalouden tilinpidon mukaisesti majoitus- ja ravitsemisalalan (Nace I) sekä matkanjärjestäjien palvelujen (Nace 79) käypähintaisesta *nettoarvonlisäyksestä*.⁴⁸ Majoitus- ja ravitsemisalalan nettoarvonlisäys oli 3 210 miljoonaa euroa vuonna 2017. Vastaavasti matkanjärjestäjien palveluissa nettoarvonlisäys oli 220 miljoonaa euroa.

Majoitus- ja ravitsemisalalan 15,5 prosentin laskennallisella verokannalla laskettu teoreettinen arvonlisävero oli noin 498 miljoonaa euroa vuonna 2017.^{49,50} *Majoitus- ja ravitsemisalalla* (Nace I) on otettu huomioon, että yleisen 24 prosentin verokantaan perustuvan anniskelumyyntin lisäksi toimialalla on 14 prosentin verokannalla tapahtuvaa ruokatarjoilumyyntiä ja kymmenen prosentin verokannalla tapahtuvaa majoitusmyyntiä. Vastaavasti *matkanjärjestäjien palveluissa* (Nace 79) arvonlisävero oli yleisellä 24 prosentin verokannalla laskettuna 53 miljoonaa euroa.

Kansantalouden tilinpidon tuotantotilien mukaista nettoarvonlisäykseen pohjautuvaa teoreettista arvonlisävero on tosin oikaistava *investointihyödykkeisiin* sisältyvällä arvonlisäverolla, sillä nettoarvonlisäys ei sisällä investointihyödykkeitä eikä niiden hankintoihin sisältyvää arvonlisäveroa. Korjaus tapahtuu siten, että suoraan nettoarvonlisäyksestä lasketusta arvonlisäverosta vähennetään majoitus- ja ravitsemisalalan ja matkajärjestäjien palvelujen laite-, kone- ja kulkuneuvoinvestointeihin ja henkisiin omaisuustuotteisiin⁵¹ sisältyvä laskennallinen arvonlisävero (24 %).

Kun investointeihin sisältävät laskennalliset arvonlisäverot on otettu huomioon, oli majoitus- ja ravitsemisalalan **oikaistu teoreettinen arvonlisävero** 467 miljoonaa euroa vuonna 2017. Kun matkajärjestäjien palveluissa oikaistu arvonlisävero oli 51 miljoonaa euroa, nousi koko toimialaryhmän teoreettinen arvonlisävero 517 miljoonaan euroon. Nimellisesti teoreettinen arvonlisävero kasvoi vuosina 2014-17 lähes sadalla miljoonalla

⁴⁷ Esimerkkinä pienimuotoisesta majoitustoiminnasta on maatilamatkailu tai lomamökkien vuokraus, jota harjoitetaan maa- ja metsätaloutta harjoittavien maatilojen sivuelinkeinona.

⁴⁸ *Arvonlisäys* kuvaa tuotantoon osallistuvien toimialayksiköiden synnyttämää arvoa, joka saadaan vähentämällä *tuotoksesta* (eli vuoden aikana tuotettujen tavaroiden ja palvelujen arvosta) välituotekäyttö. Arvonlisäyksen (brutto) eriä ovat kiinteän pääoman kuluminen, palkat ja palkkiot, sosiaalivakuutusmaksut, muut tuotantoverot miinus tuotantotukipalkkiot sekä toimintaylijäämä. Toimintaylijäämä kuvaa tuottajien yritystoiminnasta saatavaa tuloa. *Nettoarvonlisäys* saadaan vähentämällä bruttoarvonlisäyksestä pääoman kuluminen.

⁴⁹ Laskennallinen 15,5 prosenttia arvonlisäverokanta on arvioitu Tilastokeskuksen kuluttajahintaindeksin pohjana olevien tietojen perusteella ruokatarjoilu-, anniskelu- ja majoituspalvelujen painotettuna keskiarvona.

⁵⁰ Kansantalouden tilinpidossa majoitus- ja ravitsemisalalan (sekä matkajärjestäjien) tuotoksen tasot (markkinatuotos ja tuotos omaan käyttöön) perustuvat Tilastokeskuksen yritysrekisterin toimipaikkapohjaiseen liikevaihtoon, jota on korotettu yritysten tilinpäätös- ja rakennetilastojen perusteella ottamalla huomioon valmisteverastojen muutokset, tuotanto omaan käyttöön (atk-ohjelmistot, yms.) ja liiketoiminnan muut tuotot (vuokratuotot, yms.). Arvonlisäys perushintaan saadaan residuaalina vähentämällä perushintaisesta tuotoksesta ostajahintainen välituotekäyttö. Välituotekäytön tuotosuhde arvioidaan tilinpäätös- ja rakennetilastoja hyödyntämällä. Välituotekäyttö on käytännössä ostojen ja varastojen muutoksen, ulkopuolisten palvelujen, leasing-vuokrien (pl. rahoitus-leasing), muiden vuokrien (pl. maa- ja vesialueet) ja muiden kulujen summa. Välituotekäyttöön eivät sisälly *tietokoneohjelmistot*.

⁵¹ *Henkiset omaisuustuotteet* ovat tutkimus- ja kehittämisspääomaa sekä tietokoneohjelmistoja ja tietokantoja. Kaikki investointeja koskevat tiedot perustuvat kansantalouden tilinpidon mukaisiin pääoman bruttomuodostusta koskeviin tilastoihin. Siinä investoinnit on tilastoitu ostajahintaisina (ml. alv).

la eurolla. Määrällinen kasvu oli 21 prosenttia. Verotuotot alenivat hieman vuosina 2013-14, mutta kasvu on ollut nopeaa vuodesta 2017 lukien.

Teoreettinen arvonlisäverokertymä oli 148 miljoonaa euroa suurempi kuin verohallinnon tilastoihin pohjautuvat yritystason bruttoverokertymät ja 264 miljoonaa euroa suurempi kuin vastaavat nettoverokertymät vuonna 2017. Osa kansantalouden tilinpitoon perustuvan teoreettisen arvonlisäveron ja verohallinnon tilastoihin pohjautuvan arvonlisäveron välisestä erosta voi johtua toimialan *harmaasta taloudesta*, sillä arvonlisäystä luova laillisten tai laittomien tavaroiden ja palvelujen pimeä tuotanto pyritään sisällyttämään implisiittisesti kansantalouden tilinpidon laskelmiin.

Voidaan myös todeta, että matkailu- ja ravitsemisalalla syntyvä todellinen arvonlisäverokertymä voi olla myös teoreettista arvonlisäveroa suurempi, sillä kansantalouden tilinpitoon pohjautuva arvonlisävero ei sisällä kaikkia pienempiä matkailualoja, kuten esimerkiksi huvipuistoja tai hiihto- ja laskettelukeskusten toimintaa. Lisäksi on epävarmaa, sisältävätkö edes kansantalouden tilinpidon mukaiset majoitus- ja ravitsemisalalla (Nace I) toimialaluokitusta noudattavat tuotantotilit milloinkaan kaikkea liiketoiminnan muodossa tapahtuvaa ruokatarjoilumyyntiä.⁵²

Taulukko 9 Majoitus- ja ravitsemisalalla (Nace I) ja matkanjärjestäjien (Nace 79) teoreettinen arvonlisävero 2013-17, miljoonaa euroa (Lähde: Kansantalouden tilinpito, Tilastokeskus; Suunnittelu- ja tutkimuspalvelut Pekka Lith).

	Majoitus- ja ravitsemisala	Matkanjärjestäjien palvelut	Yhteensä, milj. euroa
Nettoarvonlisäys, miljoonaa euroa			
- 2013	2579	197	2776
- 2014	2646	146	2792
- 2015	2810	193	3003
- 2016	2989	208	3197
- 2017	3210	222	3432
Teoreettinen alv., milj. euroa			
- 2013	400	47	447
- 2014	410	35	445
- 2015	436	46	482
- 2016	463	50	513
- 2017	498	53	551
Investointien alv, miljoonaa euroa			
- 2013	25	3	28
- 2014	26	4	30
- 2015	27	4	30
- 2016	35	4	39
- 2017	31	3	33
Oikaistu teoreettinen alv, milj. euroa			
- 2013	375	44	419
- 2014	384	31	415
- 2015	408	44	452
- 2016	429	46	474
- 2017	467	51	517

⁵² Tämä tarkoittaa samalla myös sitä, että osa alan liiketoiminnasta syntyvästä arvonlisäystä voi sisältyä joka tapauksessa muiden toimialojen arvonlisäykseen.

4.3 Alkoholivero ja muut tuoteverot

Matkailu- ja ravitsemispalvelujen kulutus kerryttää yhteiskunnalle välillisesti muitakin tuoteveroja (valmisteveroja). Niistä tärkein on alkoholituotteisiin sisältyvä **alkoholi- ja alkoholijuomavero**, vaikka varsinaisesti verovelvollisia ovat alkoholin valmistajat ja maahantuojat.⁵³ Alkoholi- ja alkoholijuomaveroa maksetaan alkoholituotteista, kuten oluesta, viinistä, etyylialkoholista ja välituotteista. Veroa maksetaan tuotteen etyylialkoholipitoisuuden tai juomamäärän mukaan. Juomat jaetaan alkoholipitoisuuden perusteella siten erilaisiin tuoteryhmiin ja verokantoihin.^{54,55}

Toinen tärkeä välillinen vero on **sähkövero**,⁵⁶ sillä matkailu- ja ravitsemisalan yritykset tarvitsevat paljon sähköenergiaa, kun ne tarjoavat ruokaa ja majoituspalveluja asiakkaille. Sähkön ostajat, myyjät tai maahantuojat eivät ole verovelvollisia, jos ne eivät ole sähköntuottajia tai verkonhaltijoita. Sähköveron tilittävät valtiolle sähköntuottajat ja verkonhaltijat, jotka joutuvat rekisteröitymään verohallinnolle sähköverovelvoittaviksi.⁵⁷ Viime kädessä sähköveron maksavat kuitenkin kuluttajat (yritykset, yksityiset kotitaloudet, yms.) sähkösiirtomaksujen yhteydessä.

Matkailu- ja ravitsemispalvelujen kulutukseen välittömästi liittyviä muita merkityksellään vaihtelevia tuoteveroja ovat *virvoitusjuomavero*, *juomapakkausvero*, *tupakkavero* ja *polttoaineiden valmistevero*. Esimerkiksi juomapakkausveroa kannetaan alkoholi-juomien ja virvoitusjuomien vähittäismyyntipakkauksista. Juomapakkausverolla halutaan ohjata juomapakkausten käyttöä ympäristöystävälliseen suuntaan.⁵⁸ Pakkaukset, jotka kuuluvat panttiin perustuvaan toimivaan palautusjärjestelmään, ja jotka ovat uudelleen hyödynnettäviä, ovat kuitenkin verottomia.

Verohallinnon tilastojen mukaan valmisteverokertymä oli kaiken kaikkiaan 7,6 miljardia euroa vuonna 2018. Siitä polttoaineverojen osuus oli 3,24 miljardia (43 %), alkoholiveron 1,49 miljardia (20 %), sähkön valmisteveron 1,21 miljardia (16 %), tupakkaveron 1,11 miljardia (15 %) ja muiden valmisteverojen yhteensä 0,56 miljardia euroa (7 %). Jos tarkemmin erittelemättömiä muita valmisteveroja⁵⁹ ei oteta huomioon, kasvoi veron määrä eniten sähköveron puolella vuosina 2008-18. Bruttokansantuote bkt:sta valmisteverot olivat 3,3 prosenttia vuonna 2018.

⁵³ Kotitalouksien yksityiseen käyttöön valmistetut oluet ja viinit eivät kuulu verotuksen piiriin.

⁵⁴ Verotuksen ulkopuolelle ovat vahvasti denaturoitu etyylialkoholi ja lievästi denaturoidut tuotteet, joita käytetään muiden kuin nautintatarkoituksiin käytettävien tuotteiden valmistukseen. *Denaturoinnilla* tarkoitetaan yleensä kaupallisen etanolin eli spriiin tekemistä juomakelvottomaksi lisäämällä siihen aineita, jotka tekevät sen myrkylliseksi.

⁵⁵ Alkoholiveroa korotettiin 1.1.2019 ja 1.1.2018. Vuoden 2019 voimaan tullut korotus koski kaikkia alkoholijuomaryhmiä, mutta painottui hieman enemmän viineihin. Vuoden 2018 alussa voimaan tullut korotus koski kaikkia alkoholi-juomaryhmiä, mutta painottui lievästi muihin kuin väkeviin alkoholijuomiin.

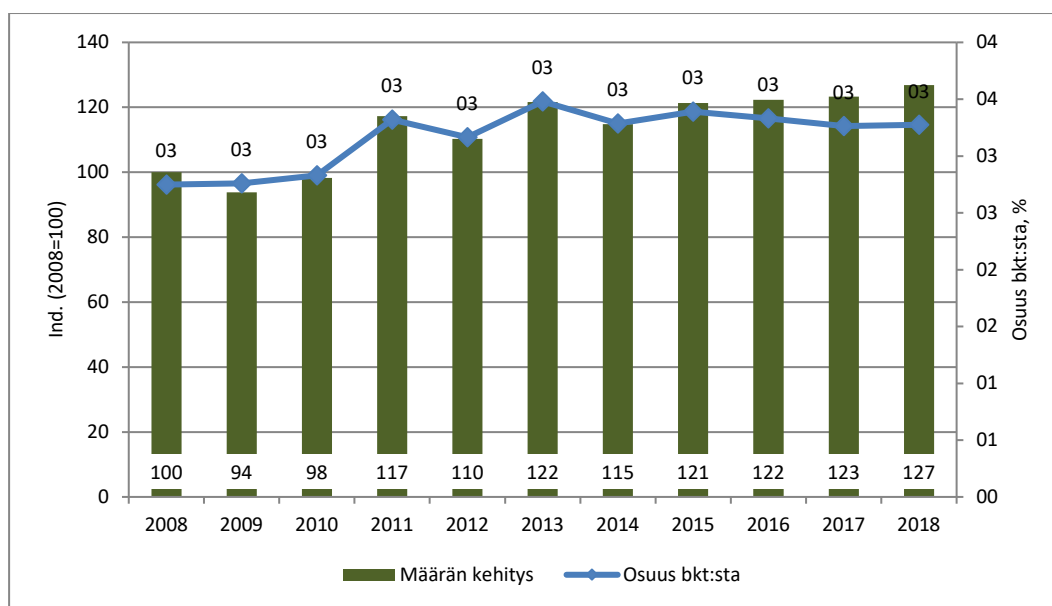
⁵⁶ Sähkövero koostuu *sähkön valmisteverosta ja huoltovarmuusmaksusta*. Sähköverossa on kaksi veroluokkaa. Alempaa veroa (II-veroluokka) maksetaan teollisuudessa, konesaleissa tai ammattimaisessa kasviuoneviljelyssä käytettävästä sähköstä. Muu sähkö kuuluu korkeampaan veroluokkaan (I-veroluokka).

⁵⁷ Sähkön tuottajat ja verkonhaltijat joutuvat rekisteröitymään Verohallinnolle sähköverovelvoittaviksi.

⁵⁸ Juomapakkausveron alaisia ovat esimerkiksi kaikkien alkoholijuomien, mallasjuomien, vesien, limonadien, mehujuomien, kahvi- ja teejuomien, urheilujuomien sekä muiden alkoholittomien juomien pakkaukset. Veronalaiset pakkaukset voivat olla valmistettuja eri materiaaleista, kuten esimerkiksi lasista, muovista tai alumiinista. Pakkausmateriaaleista vain nestepakkauskartonki on juomapakkausveron ulkopuolella.

⁵⁹ Eräiden toistaiseksi arvoltaan pienten valmisteverojen tuotto, kuten makeisten, jäätelöiden ja virvoitusjuomien valmisteverojen tuotto, on kasvanut tuntuvasti keskimääräistä nopeammin.

Kuvio 9 Valmisteverojen määrän ja bkt-osuus kehitys 2008-18 (Lähde: Kansantalouden tilinpito, Tilastokeskus; verohallinnon tilastot).

Anniskelun alkoholivero

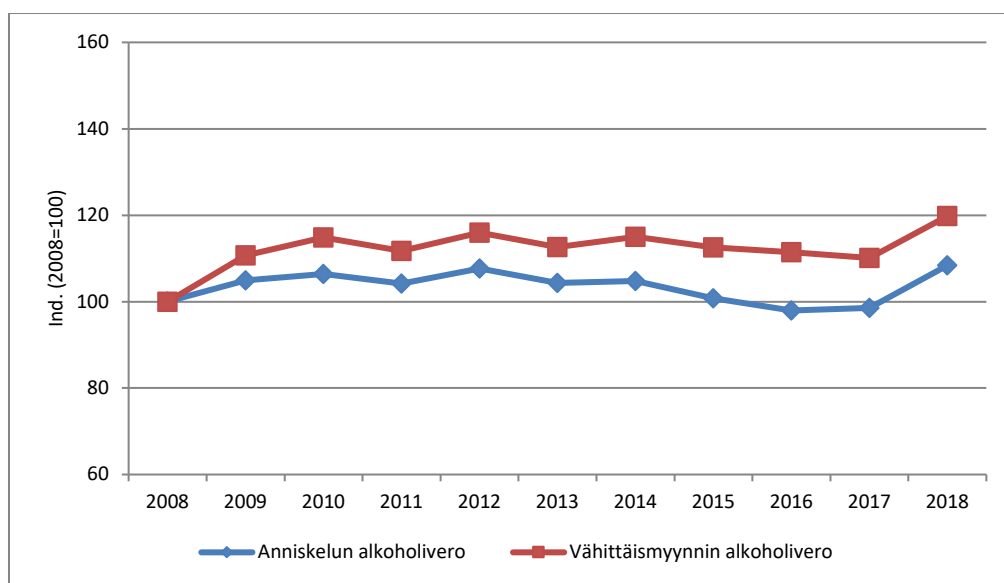
Siitä *anniskelutoiminnassa* kertyneiden verojen määrä oli arviolta 200 miljoonaa euroa vuonna 2018. Arvio perustuu siihen oletukseen, että anniskelukulutuksesta kertyneen alkoholiveron osuus on suurin piirtein samaa luokkaa kuin anniskelukulutuksen osuus tilastoidusta alkoholin kokonaiskulutuksesta.⁶⁰ Vuonna 2018 tämän osuus oli alkoholin tilastoidusta kokonaiskulutuksesta (7,23 litraa 100 % alkoholia 15 vuotta täyttänyt kohden) suunnilleen 13,5 prosenttia. Vuosina 2008-18 anniskelun alkoholivero kasvoi kahdeksan prosenttia. Vähittäismyynnissä kasvu oli 20 prosenttia.

Taulukko 10 Alkoholiveron ja anniskelun nimellisen alkoholiveron sekä anniskelukulutuksen kehitys 2008-18 (Lähde: THL:n tilastot; Verohallinnon tilastot).

	Anniskelukulutus, litraa 100 % alkoholia 15 v. täyttänyttä kohden	Anniskelun osuus alkoholikulutuksesta, %	Anniskelun alkoholivero, milj. euroa	Alkoholivero yhteensä, milj. euroa
2008	1,51	14,7	164,5	1118,0
2009	1,40	14,1	172,6	1228,0
2010	1,34	13,8	177,2	1285,4
2011	1,36	13,8	179,5	1295,7
2012	1,28	13,8	190,7	1381,4
2013	1,25	13,8	187,5	1360,6
2014	1,19	13,6	190,3	1401,0
2015	1,14	13,4	182,7	1365,1
2016	1,11	13,2	178,2	1353,2
2017	1,12	13,4	180,6	1349,7
2018	1,13	13,5	200,7	1486,9

⁶⁰ Terveys- ja hyvinvoinnin laitos THL:n tilastojen mukaan alkoholin vähittäis- ja anniskelukulutuksen rakenne ei poikkea paljon toisistaan. Anniskelukulutuksessa tosin korostuu hieman enemmän oluet, long drinkit ja siiderit. Sen sijaan vähittäiskulutus painottuu luonnollisista syistä johtuen hieman enemmän viinit ja väkevät alkoholijuomat.

Kuvio 10 Alkoholiveron määrän kehitys 2008-18, ind. (2008=100) (Lähde: Verohallinnon ja THL:n tilastot).

Muut valmisteverot

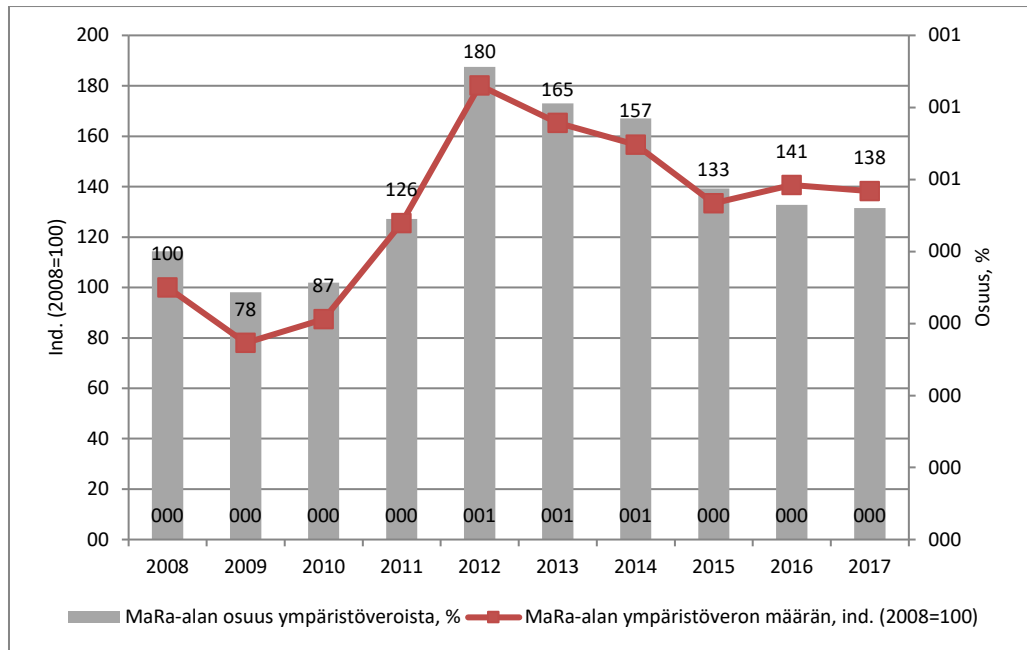
Muiden valmisteverojen osalta on vaikea saada suoraan toimialakohtaisia käyttöön pohjautuvia tietoja virallisista tilastoista. *Veronmaksajien Keskusliitto ry:n* keväällä 2019 laatimasta tutkimuksesta kuitenkin ilmenee, että majoitus- ja ravitsemisalalta oli kertynyt erilaisia *ympäristöveroja* noin 38 miljoonalla eurolla vuonna 2016.⁶¹ Niistä energiaverot olivat lähes 28 miljoonaa euroa, liikenteen verot vajaat yhdeksän miljoonaa euroa ja päästöverot vajaa kaksi miljoonaa euroa. Energiaverosta yli 80 prosenttia kertyy sähköstä, moottoribensiinistä ja dieselöljystä.

Ajantasaisempia tietoja ympäristöveroista voidaan saada Tilastokeskuksen tilastoista. Tilastokeskuksen tilastoissa ympäristöverot koostuvat energia-, liikenne-, päästö- ja resurssiveroista. Vuonna 2017 ympäristöverot olivat Suomessa yhteensä 6,69 miljardia euroa, josta sähkön ja polttoaineiden energiaverot olivat 66 prosenttia ja liikenneverot (ajoneuvo- ja autovero) 33 prosenttia. Päästöverot (jätevero) ja kotitalouksien maksamat resurssimaksut (metsästys- ja kalastuksen lupamaksut) olivat yhteensä yhden prosentin verran vuonna 2017.

Päästöverojen osalta kannattaa huomata, että hiilidioksidipäästöistä maksetut haittaverot sisältyvät energiaveroihin. Majoitus- ja ravitsemisalalan (Nace I) ympäristöverot olivat Tilastokeskuksen tilastojen mukaan 31 miljoonaa euroa vuonna 2017, eli seitsemän miljoonaa euroa vähemmän kuin Veronmaksajain Keskusliiton tutkimuksen mukaan. Alan ympäristöveroista energiaverot (sähköverot) olivat 25 miljoonaa ja liikenneverot noin kuusi miljoonaa euroa. Kaikista maamme ympäristöveroista majoitus- ja ravitsemisalalan osuus oli vain 0,5 prosenttia (Kuvio 11).

⁶¹ Kalluinen, Janne: Verottaja kuluttajan kukkarolla, kulutusverotuksen trendit Suomessa, Veronmaksajain Keskusliitto 85/2019, Helsinki 2019.

Kuvio 11 Majoitus- ja ravitsemisalan ympäristöverojen määrän kehitys ja osuus kaikista ympäristöveroista 2008-17 (Lähde: Verohallinnon tilastot).

5 Kiinteistövero

5.1 Kiinteistöverotuksen lähtökohdat

Kiinteistöllä tarkoitetaan kiinteistörekisteriin kiinteistönä merkittyä maa- tai vesialueen omistuksen yksikköä. Kiinteistöön kuuluvat sillä sijaitsevat kiinteistön omistajan omistamat rakennukset ja kiinteät laitteet.⁶² Kiinteistöjen omistajat maksavat kiinteistöjen sijaintikunnille vuosittain **kiinteistövero**.⁶³ Kiinteistön verotusarvo määrätään erikseen rakennuksen ja maapohjan osalta. Rakennuksesta tai rakennelmasta menevän veron on velvollinen suorittamaan rakennuksen tai rakennelman omistaja riippumatta hänen oikeudestaan maapohjaan, jolla rakennus tai rakennelma on.

Kiinteistövero ei makseta metsästä, maatalousmaista eikä vesialueista. Kiinteistövero ei myöskään makseta kiinteistöstä siltä osin kuin sitä käytetään torina, katuaukiona, katu- tai rakennuskaavatienä, yleisenä tienä, yleisen raideliikenteen väylänä tai yleisen lentokentän kiitotienä; evankelisluterilaisen kirkon tai ortodoksisen kirkkokunnan seurakunnan tai muutoin asianomaisella luvalla perustettuna hautausmaana, jollaisena ei kuitenkaan pidetä yksityistä hautausmaata. Kunnan ei ole suoritettava veroa omalla alueellaan omistamastaan kiinteistöstä.

Kunnat päättävät vuosittaiset kiinteistöveroprosenttinsa *kiinteistöverolaissa* (654/1992) säädettyjen rajojen puitteissa. Kiinteistövero jaetaan kuuteen kategoriaan, jotka ovat yleinen kiinteistöveroprosentti, vakituisten asuinrakennusten veroprosentti, muiden asuinrakennusten veroprosentti⁶⁴, yleishyödyllisen yhteisön veroprosentti⁶⁵, rakentamattoman rakennuspaikan veroprosentti ja voimalaitosten veroprosentti. Yleistä kiinteistöveroprosenttia käytetään tontin (maapohjan) sekä tuotannollisten rakennusten, kuten teollisuus-, toimisto- ja liikerakennusten verotuksessa.

Kiinteistöveroprosentit ja niiden vaihteluvälit olivat vuonna 2019 seuraavat:

- *Yleinen kiinteistöveroprosentti 0,93 - 1,80*
- *Vakituisten asuinrakennuksen kiinteistöveroprosentti 0,41 - 0,90*
- *Muiden asuinrakennusten veroprosentti 0,93 - 1,80*
- *Yleishyödyllisen yhteisön kiinteistöveroprosentti 0,00-1,80*
- *Voimalaitosten kiinteistöveroprosentti enintään 3,10*
- *Rakentamattoman rakennuspaikan kiinteistöveroprosentti 2,00 - 6,00⁶⁶*

⁶² Sanaa *kiinteistö* käytetään yleiskielessä yleisesti kuitenkin pelkästä rakennuksesta.

⁶³ Kiinteistövero on vuonna 1993 käyttöön otettu vero, joka korvasi asuntotulon verotuksen, kiinteistöjen harkintaverotuksen, katumaksun ja manttaalimaksun.

⁶⁴ Vapaa-ajan rakennukset, puuvajat, aitat, talousrakennukset, erillinen saunarakennus, yms.

⁶⁵ Yleisen hyödyllisen yhteisön kiinteistövero kattaa rakennukset ja maapohjan, jos kiinteistöllä sijaitseva rakennus on pääasiallisesti yleisessä tai yleishyödyllisessä käytössä.

⁶⁶ 14 pääkaupunkiseudun ja kehysalueen kunnissa rakentamattoman rakennuspaikan kiinteistöveroprosentti on määrätävä vähintään 3,00 prosenttiyksikköä korkeammaksi kuin yleinen kiinteistöveroprosentti. Rakentamattoman rakennuspaikan veroprosentiksi voidaan määrätä kuitenkin enintään 6,00 prosenttia. Muualla rakentamattomalle rakennuspaikalle voidaan soveltaa myös yleistä kiinteistöveroprosenttia.

Kiinteistön **verotusarvo** määritetään varojen arvostamisesta verotuksessa annetun lain eli *arvostamislain* mukaan (1145/2005). Rakennuksen, rakennelman ja vesivoimalaitoksen arvoksi katsotaan jälleenhankinta-arvo vähennettynä arvostamislaisissa säädettyillä vuotuisilla ikäalennuksilla, jotka vaihtelevat 1-5 prosentin välillä rakennuksen tai rakennelman käyttötarkoituksesta riippuen pois lukien varastorakennukset, joissa ikäalennus on kymmenen prosenttia. Jälleenhankinta-arvojen laskemisesta on säädetty tarkemmin Valtiovarainministeriön vuosittain antamissa asetuksissa.

Jos rakennus tai rakennelma on vaurioitunut tai muutoin menettänyt arvoaan enemmän kuin ikäalennukset edellyttävät, jälleenhankinta-arvoa vähennetään arvon alenemista vastaavalla määrällä. Ikäalennusta voidaan pienentää, jos rakennuksessa tai rakennelmassa on sen valmistumisen jälkeen suoritettu perusparannuksia tai huomattavia kunnossapitotoita. Käytössä olevan rakennuksen tai rakennelman arvoksi katsotaan kuitenkin vähintään 20 prosenttia rakennuksen tai rakennelman jälleenhankinta-arvosta (pl. asuinrakennukset ja voimalaitokset⁶⁷).

Kiinteistöveron kehitys

Kunnallisena verotusmuotona kiinteistöjen on katsottu tuottavan vakaan verotuoton toimintaympäristössä, jossa esimerkiksi yhteisöveron tuotot pienenevät kansainvälisessä verokilpailussa. Verohallinnon tilastojen mukaan kiinteistöveron koko tuotto oli 1,84 miljardia euroa vuonna 2018, mikä oli 0,8 prosenttia bruttokansantuote bkt:sta ja noin kahdeksan prosenttia kuntien verotuloista. Verohallinnon ennakkotietojen mukaan kiinteistöverot nousivat 1,92 miljardiin euroon vuonna 2019. Vuodesta 2014 kiinteistöveron määrä on lisääntynyt noin 17 prosenttia.

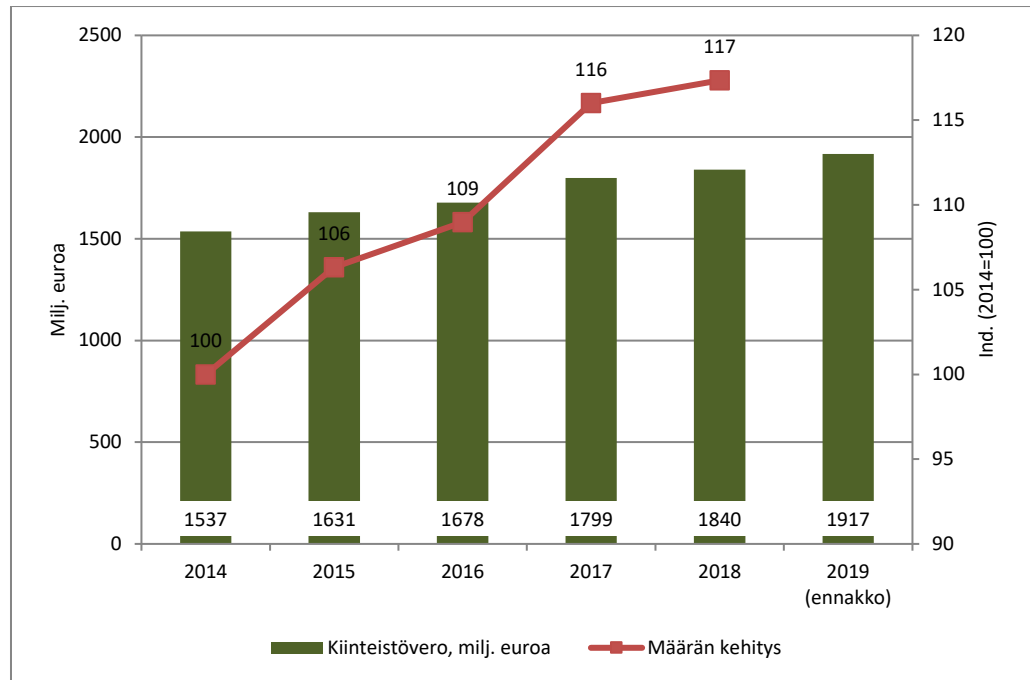
Vuodesta 1995 lukien kiinteistöverojen tuotto on kolminkertaistunut. Kuntien verotuloista kiinteistöverojen osuus on miltei kaksinkertaistunut. Kansainvälisesti kiinteistöveron määrä on bkt:hen verrattuna Suomessa kuitenkin melko alhainen. Euroopassa kiinteistövero on korkein Britanniassa sekä Ranskassa, ja myös Ruotsissa veron bkt-osuus on korkeampi kuin Suomessa. Vuoden 2018 kiinteistöverosta 73 prosenttia kertyi **rakennuksista** ja 27 prosenttia **maapohjasta**. Asukasta kohden laskettuna kiinteistövero oli 333 euroa vuonna 2018.

Taulukko 11 Kiinteistöjen verotusarvo ja kiinteistövero kohteen käyttötarkoituksen mukaan koko maassa 2018 (Lähde: Verohallinnon tilastot)

	Kiinteistövero, milj. euroa	Osuus, %	Verotusarvo, milj. euroa	Osuus, %
RAKENNUKSET yhteensä	1341	72,9	184572	79,9
Vakituinen asuinrakennus	581	31,6	118321	51,2
Muu asuinrakennus	92	5,0	7903	3,4
Yleinen (muu) rakennus	567	30,8	52122	22,6
Voimalaitos	78	4,3	2663	1,2
Yleishyödyllinen rakennus	7	0,4	2121	0,9
Maa- ja metsätalousrakennus	15	0,8	1441	0,6
MAAPOHJA yhteensä	498	27,1	46447	20,1
KAIKKI yhteensä	1840	100,0	231020	100,0

⁶⁷ Asuinrakennuksen arvoksi katsotaan vähintään 30 prosenttia sekä voimalaitostyyppisten rakennusten ja rakennelmien arvoksi vähintään 40 prosenttia niiden jälleenhankinta-arvosta.

Kuvio 12 Kiinteistöverojen nimellinen ja määrän kehitys 2014-19 (Lähde: Verohallinnon tilastot).

5.2 Matkailu- ja ravitsemisalan kiinteistövero

Yritystoimintaa hyödyntävien **rakennusten** kiinteistöveroja voidaan tarkastella rakennusten käyttötarkoituksen osalta. Yleisen kiinteistöveron alaisten rakennusten kiinteistövero oli 567 miljoonaa euroa, josta osa kertyy hotelli- ja muussa majoitustoiminnassa olevien rakennusten sekä ravintolarakennusten kiinteistöverosta. Tosin verohallinto ei julkaise kiinteistöverotusta koskevia tilastoja tarkalla toimialatasolla. Lisäksi ravintolatoiminnasta kertyvän kiinteistöveron laskenta voi olla vaikeaa, jos rakennuksella on jokin pääkäyttötarkoitus (asuinrakennus yms.).

Tilastokeskuksen rakennustilastojen mukaan Suomessa oli yhteensä 18 456 majoitusalan rakennusta ja 2 831 rakennusta, joiden pääasiallinen käyttötarkoitus oli ravintolatoiminta vuonna 2018. Rakennusten kerrosalan määrä oli 5,31 miljoonaa neliometriä. Näistä rakennuksista *hotellien* kerrosala oli 2,44 miljoonaa neliometriä, mikä oli 46 prosenttia majoitusalan rakennusten ja ravintoloiden kerrosalasta. Verohallinnon asiantuntijoiden mukaan hotellirakennusten verotusarvo oli 2,28 miljardia euroa vuonna 2018. Jälleenhankinta-arvo oli 3,14 miljardia euroa.

Laskennallisella keskimääräisellä yleisten rakennusten kiinteistöveroprosentilla (1,09 %) arvioituna hotellien kiinteistövero oli 25 miljoonaa euroa vuonna 2018. Karkeasti arvioiden loma-, lepo- ja virkistyskotien, lomamökkien, muiden majoitusliikerakennusten ja ravintolarakennusten rakennusten verotusarvo oli 2,68 miljardia euroa olettaen, että niiden verotusarvo on samaa luokkaa kuin hotellirakennusten verotusarvo. Siten kaikkien pääasiallisesti majoitus- ja ravitsemistoiminnassa olevien rakennusten kiinteistövero oli arviolta 54 miljoonaa euroa.

Taulukko 12 Majoitus- ja ravitsemisalan rakennusten arvioitu verotusarvo ja kiinteistövero 2018 (Lähde: Rakennuskantatilasto, Tilastokeskus; Verohallinnon tilastot).

	Rakennukset, lkm	Kerrosala, m ²	Verotusarvo, milj. euroa	Kiinteistövero, milj. euroa
Hotellit	947	2436930	2277,7	24,8
Loma-, lepo- ja virkistyskodit	397	165558	(arvio) 154,7	1,7
Lomamökit ja -osakkeet	14387	1025952	(arvio) 958,9	10,5
Muut majoitusrakennukset	2725	561465	(arvio) 524,8	5,7
<i>Majoitusrakennukset yhteensä</i>	<i>18456</i>	<i>4189905</i>	<i>(osin arvio) 3916,2</i>	<i>42,7</i>
Ravintola	2831	1115065	(arvio) 1042,2	11,4
Yhteensä	21287	5304970	(osin arvio) 4958,4	54,0

Yhteenveto

Majoitus- ja ravitsemisalan⁶⁸ yritystoiminta tuotti yhteiskunnan käyttöön ja hyvinvointipalvelujen rahoitukseen veroja ja veronluonteisia maksuja vähintään kaksi miljardia euroa vuonna 2017. Osa veroista jää yritysten kustannuksiksi välillisesti ja osan yritykset tilittävät suoraan edelleen valtiolle. Työvoimavaltaisella toimialalla 58 prosenttia majoitus- ja ravitsemisalan synnyttämistä verovirroista liittyy *työllistämiseen ja työnantajana* toimimiseen, sillä yritykset pidättävät palkoista ennakonpidätykset ja tilittävät myös työntekijöiden sosiaalivakuutusmaksut.

Toimialalla maksettiin *palkkaveroja* yhteensä 520 miljoonaa euroa ja palkan sivukuluihin liittyviä *sosiaalivakuutusmaksuja* miltei 660 miljoonaa euroa, josta eläkevakuutusmaksut olivat vajaat 560 miljoonaa euroa ja muut sosiaalivakuutusmaksut lähes 98 miljoonaa euroa. Muita sosiaalivakuutusmaksuja ovat sairausvakuutusmaksu, työttömyysvakuutusmaksu, työtapaturma- ja ryhmähenkivakuutusmaksu. *Elinkeinonharjoittajat* ja henkilöyhtiöiden yhtiömiehet maksoivat tuloveroja ja yrittäjien eläkevakuutusmaksuja vajaat 40 miljoonaa euroa.

Arvonlisäveroa matkailu- ja ravitsemisalan yritykset tilittivät laskennallisesti lähes 470 miljoonaa euroa vuonna 2017. Arvonlisäveroa koskevat laskelmat pohjautuvat kansantalouden tilinpidosta johdettuihin arvioihin, sillä verohallinnon yritystason toimialaluokitusta koskevat verotilastot eivät kuvaa kattavasti etenkin ravitsemistoimintaa.⁶⁹ Jos tarkastelun kohteena on arvonlisäveron *kuluttajahintoihin sisältyvä bruttokertymä*, nousi majoitus- ja ravitsemisalan (pl. muut vapaa-ajan virkistyspalvelut) generoima arvonlisävero 1 030 miljoonaan euroon vuonna 2017.

Anniskelumyynti tuotti *alkoholiveroja* valtiolle arviolta 180 miljoonaa euroa vuonna 2017, mikä oli noin 14 prosenttia alkoholiveron kokonaistuotosta tuolloin. Yhteisöveroa toimialan yritykset maksoivat runsaat 60 miljoonaa euroa ja osingon ennakonpidätyksiä vajaat kymmenen miljoonaa euroa. Kiinteistöveroa suoritettiin pääasiallisesti majoitus- ja ravitsemisalan käytössä olevista rakennuksista runsaat 50 miljoonaa euroa. Ympäristöveroja majoitus- ja ravitsemisalan yritykset maksoivat muun muassa sähkölaskuissaan runsaat 30 miljoonaa euroa vuonna 2017.

Noususuhdanne on näkynyt verotulojen kasvuna, jos katsotaan yhteisöveron, arvonlisäveron ja alkoholiveron kehitystä vuonna 2018. Myös työllisyyden paraneminen on lisännyt palkkaverojen ja sosiaalivakuutusmaksujen rahavirtoja. Voidaan todeta, että majoitus- ja ravitsemisalan tuottama veropotti, joka on arvonlisäveron esittämistavasta riippuen 2,0-2,6 miljardia euroa edustaa vain *minimiarviota* koko klusterin synnyttämistä verovirroista. Matkailun liitännäiselinkeinoista pelkästään matkanjärjestäjät tuottivat verotuloja noin 140 miljoonaa euroa vuonna 2017.

⁶⁸ Sisältää majoitus- ja ravitsemisalan (Nace 55-56) sekä osin muita vapaa-ajan virkistyspalveluja, kuten huvi- ja tee-mapuistot, hiihto- ja laskettelukeskukset (Nace 932), muttei matkatoimistoja ja matkajärjestäjien palveluja (Nace 79).

⁶⁹ Sellainen ravitsemistoiminnan harjoittaminen, jossa arvonlisäverollisella yrityksellä on jokin muu päätoimiala kuin ravitsemisala, jää helposti verohallinnon tilastojen ulkopuolelle. Sama koskee esimerkiksi Verohallinnon toimialakohdaisia palkkaverotilastoja sekä Eläketurvakeskuksen toimialakohtaisia eläkevakuutuslaskelmia. Tilastokeskuksen yritystilastoissa tilanne näkyy siten, että päätoimialaltaan majoitus- ja ravitsemisalalle tilastoitujen yritysten liikevaihto ja henkilöstö ovat pienempiä kuin samalle toimialalle tilastoitujen toimipaikkojen liikevaihto ja henkilöstö.

Taulukko 13 Majoitus- ja ravitsemisalan yritysten suoraan tai epäsuoraan maksamat verotulot 2017 (Lähde: mm. Kansantalouden tilinpito ja ympäristöverotilastot, Tilastokeskus; Verohallinnon tilaston tilastot; Suunnittelu- ja tutkimuspalvelut Pekka Lith).

	Miljoonaa euroa	Osuus, % (teoreettinen alv)	Osuus, % (alv:in brut- tokertymä)
Palkkojen ennakonpidätys	517	25,7	20,1
Eläkevakuutusmaksut	557	27,7	21,6
Muut sosiaalivakuutusmaksut	98	4,9	3,8
Arvonlisävero (teoreettinen) ⁷⁰	466	23,2	-
- Alv:n bruttokertymä (kuluttajahinnat) ⁷¹	1 030	-	40,0
Anniskelun alkoholivero	181	9,0	7,0
Kiinteistövero (2018)	54	2,7	2,1
Yhteisövero	63	3,1	2,4
Osinkojen ennakonpidätys	6	0,3	0,2
Ympäristöverot	31	1,5	1,2
Elinkeinonharjoittajien yms. tuloverot ⁷²	22	1,1	0,9
Elinkeinonharjoittajien YEL-maksut	14	0,7	0,5
YHTEENSÄ (teoreettinen alv)	2 009	100,0	-
YHTEENSÄ (alv:n bruttokertymä)	2 573	-	100,0

⁷⁰ Teoreettinen arvonlisävero on arvioitu kansantalouden tilinpidon tiedoista. Se kuvaa majoitus- ja ravitsemisalan yritystoiminnasta tilitettyjä arvonlisäveroja verosaajalle (yhteiskunnalle).

⁷¹ Sisältyy lopputuotteiden kuluttajahintoihin. Summasta ruokatarjoilun arvonlisävero oli 673 miljoonaa, anniskelun arvonlisävero 303 miljoonaa ja majoitustoiminnan arvonlisävero 53 miljoonaa euroa vuonna 2017.

⁷² Elinkeinoharjoittajilla tarkoitetaan toiminimiyrittäjiä ja henkilöyhtiöiden vastuunalaisia yhtiömiehiä.

Lähteitä

Mm.

Eläketurvakeskus ETK: Eläkevakuutusilasto (www.etk.fi)

Eläkevakuutusyhtiö Veritas: Sosiaalivakuutusmaksut 2018. (www.veritas.fi)

Helsingin seudun kauppakamari: Yritysten todellinen verojalanjälki, Veroselvitys yritysten jättämästä verojalanjäljestä, kotikunnan, Uudenmaan ja koko Suomen kannalta, Helsinki 2018. (www.helsinki.chamber.fi)

Kalluinen, Janne: Verottaja kuluttajan kukkarolla, kulutusverotuksen trendit Suomessa, Veronmaksajain Keskusliitto 85/2019, Helsinki 2019. (www.veronmaksajat.fi)

Keskuskauppakamari: Suuri veroselvitys, Helsinki 2019. (www.chamber.fi)

Lith, Pekka: Matkailu- ja ravitsemisalalan toimialaraportti 2019, tilastollinen raportti toimialan markkinoista, yrityksistä, yritysprofiilista ja kasvuyrittäjyydestä, Suunnittelu- ja tutkimuspalvelut Pekka Lith, Helsinki 2019.

Matkailu- ja ravintolapalvelut MaRa ry: Matkailu- ja ravitsemisalalan suhdannekatsaukset ja –barometrit 2018-19. (www.mara.fi)

Tilastokeskus: Alueellinen yritystoimintatilasto, kansantalouden tilinpidon, työllisyystilastot sekä yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilastot 1990- ja 2000-luvuilta. (www.tilastokeskus.fi)

Verohallinto: Verotilastoja 2011-19. (www.vero.fi)

Säädökset mm.:

Arvonlisäverolaki (1501/1993)

Kiinteistöverolaki (654/1992)

Tuloverolaki (1534/1992)

Valmisteverotuslaki (182/2010)

Verotilityslaki (532/1998)

Yrittäjien eläkelaki (1272/2006)